

Konya Kemaliye/Küçük Karatay Medresesi Üzerine Bir Restitüsyon Denemesi

A Restitution Discussion on Konya Kemaliye/Küçük Karatay Madrasah

Ahmet YAVUZYILMAZ *

Zekeriya ŞİMŞİR **

Öz

Geçmiş Neolitik döneme kadar geriye giden Konya birçok medeniyete ev sahipliği yapmış Anadolu'nun kadim şehirlerinden biridir. 1075 yılında Kutalmış oğlu Süleyman Şah tarafından fethedilen şehir Anadolu Selçuklularının baş şehri olmuştur. Selçuklu hâkimiyeti sırasında şehir başta sultan ve ailesi olmak üzere devlet adamları, varlıklı kimseler tarafından imar edilerek bir Türk-İslam şehri hüviyetine bürünmüştür. Başta cami ve mescitler olmak üzere, kervansaraylar, türbeler, hamamlar, medreseler, hankâhlar gibi çok sayıda eserler yaptırmışlar ve bunları zengin vakıflarla desteklemiştir. Bu yapılar içerisinde Selçukluların eğitime verdiği önemin bir göstergesi olarak da başkent Konya olmak üzere Sivas, Kayseri, Antalya, Sinop gibi şehirlerde çok sayıda medreseler yaptırmışlardır. Medreselerin birçoğu zaman içerisinde ya yıkılmış ya da yıktırılarak ortadan kaldırılmıştır. Araştırmaya konu olan Küçük Karatay Medresesi de ne yazık ki ortadan kalkan diğer Selçuklu Medreseleri gibi aynı kaderi yaşamıştır. Günümüze sadece bir bölümü kalan Küçük Karatay Medresesi'ni mevcut bâkiyeleri, eldeki fotoğraflar ve çeşitli yayınlarda yer alan bilgilerden hareketle özgün plan şeması tespit edilmeye çalışılacaktır. Böylece medresenin mimari ve tezyinat açısından Selçuklu Dönemi eğitim yapıları içerisindeki yeri ortaya konulacaktır.

* Öğr. Gör. Dr. Necmettin Erbakan
Üniversitesi
ayavuzyilmaz@erbakan.edu.tr
ORCID: 0000-0001-6214-3734.
Konya / TÜRKİYE

** Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin
Erbakan Üniversitesi,
zsimsir@erbakan.edu.tr
ORCID: 0000-0001-5827-6235
Konya / TÜRKİYE

* Lecturer. Assist. Prof. Dr.,
Necmettin Erbakan University
ayavuzyilmaz@erbakan.edu.tr
ORCID: 0000-0001-6214-3734.
Konya / TÜRKİYE

** Assist. Prof. Dr., Necmettin
Erbakan University
zsimsir@erbakan.edu.tr
ORCID: 0000-0001-5827-6235
Konya / TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler:

Konya, Selçuklu, Medrese, Restitüsyon.

Abstract

Konya province whose history dates back to the Neolithic period, is one of the old cities that hosted numerous civilizations. The city, which was conquered by Suleyman Shah, the son of Kutalmış in 1075, served as the capital city of the Anatolian Seljuks. During the Seljuk rule, the city was reconstructed by the sultan and his family, statesmen and wealthy community, and developed and sustained with the identity of a Turkish-Islamic city. A great number of buildings such as mosques and masjids, caravanserais, tombs, public baths, madrasahs, inns was built and these structures were financially supported by foundations. Among these buildings, madrasahs which were perceived as solid proof of the importance of education given by the Seljuks, were built in many cities such as Sivas, Kayseri, Antalya, Sinop, and certainly in the capital city

Başvuru/Submitted: 01/02/2023

Kabul/Accepted: 18/07/2023

of Konya. A number of the madrasahs were either naturally demolished over time or destroyed. The Küçük Karatay Madrasa, which is the main focus of the research, unfortunately shared the same fate as the other disappearing Seljuk Madrasahs. It will be tried to determine the original plan scheme of the Küçük Karatay Madrasa, only a part of which remains today, based on the existing balances, the photographs in hand and the information in various publications. Therefore, the architectural and decorative significance of madrasahs within the educational framework of the Seljuk Period will be presented.

Keywords:

Konya, Seljuks, Madrasah, Restitution.

Makale Bilgileri

Etik Kurul Kararı:	Etik Kurul Kararından muaftır.
Katılımcı Rızası:	Katılımı yok.
Mali Destek:	Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.
Çıkar Çatışması:	Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Telif Hakları:	Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır.
Değerlendirme:	İki dış hakem / Çift taraflı körleme.
Benzerlik Taraması:	Yapıldı – iThenticate.
Etik Beyan:	sutad@selcuk.edu.tr, selcukturkiyat@gmail.com
Lisans:	Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı ile lisanslanmıştır.

Article Information

Ethics Committee Approval:	It is exempt from the Ethics Committee Approval.
Informed Consent:	No participants.
Financial Support:	The study received no financial support from any institution or project.
Conflict of Interest:	No conflict of interest.
Copyrights:	The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study.
Assessment:	Two external referees / Double blind.
Similarity Screening:	Checked – iThenticate.
Ethical Statement:	selcukturkiyat@gmail.com, fatihnumankb@selcuk.edu.tr
License:	Content of this Journal is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

Giriş

Kemaliye/Küçük Karatay Medresesi

Kemâliye/Küçük Karatay Medresesi, Konya'nın Karatay İlçesi, Şemsi Tebrizi Mahallesi, Ankara Caddesi üzerinde yer almakta olup, tapununun 24 pafta, 240 ada, 10 parselinde kayıtlıdır. Yapının güney batısında Alaeddin tepesi ve Alaeddin Camii, batısında Karatay Medresesi, kuzey doğusunda Kız Öğretmen Okulu (Dârü'l-Muallimât) yer alır (Çizim 1).

Medrese binası çeşitli yayınlarda ve arşiv vesikalarında Karatay-ı Sağır/Sağır (BOA, İE.EV.. 13/1593, H-04-02-1091; BOA, İE.EV.. 29/3359, H-08-02-1114; BOA, AE.SAMD.III, 56/5566, H-12-05-1115; BOA, C.MF., 42/2090, H-04-01-1200; BOA, AE.SAMD.III, 66/3987, H-29-12-1207; Sak, 2017, s. 88), Küçük Karatay Medresesi (Sözen, 1971, s. 201; Yetkin, 1986, s. 70), Medrese-i Kemâliye (Atçeken, 1998, s. 231), Kemâliye Medresesi (Atçeken, 1998, s. 232; Erdoğan, 1998, s. 37; Haber, 2019, s. 152), Turumtaş Medresesi (Konyalı, 1964, s. 877; Sözen, 1972, s. 133), Kemâleddin Medresesi (Konyalı, 1964, s. 877), III. Murad dönemine ait 992/1584 tarihli Konya Vakıflar Tahir defterinde de Turumtaş ibn-i Abdullah Medresesi olarak adlandırılmıştır (Konyalı, 1964, s. 877).

Medresenin bânisi Selçuklu Veziri Celâleddin Karatay'ın kardeşi Emir Kemâleddin Turumtaş (Rumtaş)'tır¹ (Önder, 1971, s. 172). Emir Kemâleddin'in Konya'da Hoca Fakih Caddesi üzerinde inşa ettirdiği mescit ve zaviyenin 646/1248-1249 tarihli vakfiyesinde kendisiyle ilgili "...Emir, büyük sipahsalar, âlim, âdil, ihsan edici, Kemâlu'd-dünyâ ve'd-dîn İslâm ve Müslümanların izzetlendiricisi, melik ve sultanların dayanağı Abdullah oğlu Turumtaş (Rumtaş)...." ifadelerine yer verilmiştir (Turan, 1948, s. 156; Konyalı, 1964, s. 882; Önder, 1971, s. 172). Celâleddin Karatay'ın 643/1245-645/1248 yılında tescil edilen vakfiyesinde ise "...Behram Şah adıyla ma'rûf Şark Karahisarı çarşısında yapılmış olup Vâkıfın kardeşi büyük emir Kemâleddin Rumtaş'ın medresesine bitişik hamamın hepsi..." (Turan, 1948, s. 11); "...vakıflar üzerindeki teoliyeti, yaşadıkça, kendisine, sonra Tanrının kurtarısı kardeşi büyük emir Kemâleddin Rumtaş'a, onun da ölümünden sonra, ikbâli devam edesi diğer kardeşi büyük emir, sipehsalar Tanrı kulu (Abdullah) oğlu Seyfeddin Kara Sunkur'a şart koydu. Keza bunun ölümünden sonra da bu iki kardeşin en sâlih ve afif oğullarına, onlardan sonra oğullarına ve nesiller geldikçe ve çoğaldıkça nesilden nesile en salih ve en reşid oğullarının oğullarına" şeklindeki bilgilerden Kemâleddin Rumtaş'ın Celâleddin Karatay'ın kardeşi olduğu anlaşılmaktadır (Turan, 1948, s. 115, 142-143).

Hem vakfiyede hem de 1199/1784 tarihli bir vakıf zeylinde "Vakf-ı Medrese-i Kemalüddin Turumtaş bin Abdullah der Konya" olarak geçen bilgilerden medresenin

¹ Hamdîzâde Abdulkâdir 1915 tarihli bir yazısında medrese ve banisi hakkında şu bilgileri aktarır: "Müşârinileyhim iki biraderi daha vardır. Bunların en büyüğü Kemâleddin namında bir zat olup hem vüzerâdan hem de meşâhir etibbâdan (ünlü tabiblerden) idi. Bu medresenin karşısındaki Küçük Karatay demekle mâ'ruf olan diğer medreseyi de müşârinileyh Kemâleddin yaptırmıştır. Bunun daha mukaddem inşa olunduğu Celâleddin Karatay'ın vakfiyesinde bi'l-münâsebe zikr olunmuş bulunmasıyla müsbettir ve evvelce pek musanna ve müzeyyen olduğu rivayet edilmekte bulunmuştur". Bkz. Hamdîzâde Abdulkâdir, 1915, s.532-534; Erdoğan, 1998, s. 38).

Kemâleddin Rumtaş tarafından yaptırıldığı, babasının adının da Abdullah olduğu anlaşılmaktadır (Önder, 1971, s. 172; Atçeken, 1998, s. 231). 646/1248 tarihli vakfiyeye göre Kemâleddin Rumtaş'ın Selçuklu devrinin ileri gelen emirlerinden ve sipahsâlarından (Ordu komutanı) biri olduğu anlaşılmaktadır (Turan, 1948, s. 47; Atçeken, 1998, s. 230). Çeşitli kaynaklarda Kemâleddin Rumtaş'ın hekim olduğu ifade edilse de bu konuda elimizde kesin bir bilgi bulunmamaktadır (Arabacı, 2017, s. 179)².

Kemâleddin Rumtaş başkent Konya'da medreseden başka Konya suru dışında, günümüzde Hoca Fakih Mahallesi olarak adlandırılan yerde Hoca Ahmed Fakih manzumesinin kuzeybatısında bir mescit ile zaviye yaptırdığı 646/1248 tarihli vakfiyesinden anlaşılmaktadır (Uğur&Koman, 1940, s. 64; Turan, 1948, s. 67, 154-158; Önder, 1971, s. 143). Anonim Selçuknâme'ye göre Kemâleddin Rumtaş 1243 yılında vefat etmiştir (Gök&Çoşguner, 2014, s. 43). İ. H. Konyalı ise Kemâleddin'in 649/1251 yılında vefat ettiğini söyler (Konyalı, 1964, s. 882). Celâleddin Karatay'ın Konya Kadısı Muhammed Razi oğlu Muhammed'e tescil ettirilen 25 Cemâziyelevvel 651/23 Temmuz 1253 tarihli vakfiyesinde geçen "*Emir Kemâleddin Rumtaş bin Abdullah rahmetullah...*" şeklindeki cümleden hareketle vakfiyenin tescil edildiği tarihte Kemâleddin'in vefat ettiği anlaşılmaktadır (Uğur&Koman, 1940, s. 59; Turan, 1948, s. 45).

Medresenin inşa tarihini gösteren herhangi bir kitabesi bulunmamaktadır. Medresenin inşa tarihi için çeşitli araştırmacılar farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Bunlardan A. Tükel Yavuz 1248 öncesine (Yavuz, 1983, s. 527), M. Sözen 1248 yılına (Sözen, 1972, s.133), Ö. Bakırer ve M. Meinecke 1248-49 yılına (Meinecke, 1976, 278; Bakırer, 1981, s. 392), Ş. Yetkin 1248-1250 yıllarına (Yetkin, 1986, s.71), Aynur Durukan 1250'lere (Durukan, 2001, s. 145), Aptullah Kuran 1250-1251 yılına (Kuran, 1969, s.108), M. Önder ise 1253 yılına tarihlendirir (Önder, 1952, s.30).

Celâleddin Karatay'ın³ 25 Cemâziyelevvel 651/23 Temmuz 1253 tarihli vakfiyesinde Karatay Medresesi'nin yeri tarif edilirken Küçük Karatay Medresesinden bahsedilmektedir (Turan, 1948, s. 43). Vakfiyede geçen "*... kendi malından payitaht Konya şehri içinde, kardeşi Emir Kemâleddin Turumtaş (Rumtaş) (Allah rahmet etsin)'ın medresesi hizasındaki caddede oradaki şöhreti ve teferrüdü dolayısıyla sınırlandırmaktan müstağni olan ve binası yüksek, sahası geniş, zemini güzel, göze ferahlık, insana neşe verici, sanki cennetin köşkerlerinden bulunan bir medrese bina etti*" şeklindeki bilgilerden Küçük Karatay Medresesi'nin yol aşırı karşısında bulunan (Büyük) Karatay Medresesi'nden önce inşa edildiği anlaşılmaktadır (Uğur&Koman, 1940, s. 62; Turan, 1948, s. 140). Karatay Medresesi'nin taç kapı kitabesinde yapının 649/1251 yılında yaptırıldığı yazılmıştır. Dolayısıyla vakfiyedeki bu bilgilerden hareketle medresenin 1251 tarihinden önce inşa edildiğini söylemek mümkündür.

İ. H. Konyalı, 646/1248 tarihli bir vakfiye kopyasını Karatay ailesinden Namdar Rahmi Karatay'dan alarak gördüğünü, 0.37x4.95m. ölçülerinde, 99 satır olduğunu ve 2.5 m.'lik bölümünün yazılı olduğunu ifade eder (Konyalı, 1964, s. 878; Turan, 1948,

² Kemâleddin Turumtaş ile ilgili bkz. (Özdemir, 2013, s. 145-147).

³ Celaleddin Karatay'ın 651 tarihli vakfiyesinin 652 ve 660 tarihli iki zeyli bulunmaktadır (Turan, 1948, s. 87).

s.89). Bu vakfiyede medreseye gelir getiren bazı vakıfların olduğu anlaşılmaktadır. Sille'ye bağlı Sızma Köyü, Kadınhanı'na bağlı Kozağacı Çiftliği ile Kırşehir'de bir değirmen medresenin vakıflarındandır (Uğur&Koman, 1940, s. 62; Uzluk, 1958, s. 17; Konyalı, 1964, s. 877; Erdoğan, 1998, s. 37). 1476 tarihli Fatih Devri Vakıflar Tahrir defterinde medresenin geliri 1302 akçe, II. Bâyezîd dönemine ait 1483 tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir defterinde 1850 akçe (Çoşkun, 1996, s. 32)⁴, 1501 tarihli Vakıflar Tahrir defterinde medresenin geliri 2051 akçedir (Haber, 2019, s. 49, 152).

Araştırmacılar bazıları medresenin bir dârüşşifa⁵ olduğunu söylese de (Ünver, 1940, s. 63-66⁶, 95; Önder, 1971, s. 172; Ünver, 1972, s. 18; Oğuzoğlu, 1984, s. 106) bunun doğru olmadığı çeşitli araştırmacılar tarafından ortaya konulmuştur (Konyalı, 1964, s. 882).

⁴ II. Bâyezîd dönemine ait 1483 tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir defterinde "Vakf-ı medrese-i Kemâliyye der-nefs-i Konya mukarrer tedris der tasarruf-ı Mevlânâ Sinân be hükm-i âlişân tevliyet der tasarruf-ı Lütfullâh an evlâd-ı Karatayı be-hükm-i cihân-mütâ' cihet-i tevliyet südüs hâsıl" şeklinde geçmekte olup vakıfları aynı olup geliri yıllar içerisinde artmıştır (Bkz. Çoşkun, 1996, s. 32).

⁵ Kazım İsmail Gürkan, "...En eski hastane Alâeddin Keykubat zamanında büyük Karatay Medresesi'nin karşısında şimdi tuğladan bir binanın kurulduğu yerde idi. Bu, Emir Celâleddin'in kurduğu hastanedir. Medrese şeklinde olan bu hastaneye bir zamanlar "Küçük Karatay" da denmiştir. Sonraları ise, Şifahane-Sakahane-Hastane adlarıyla anılmış olan bu hastane bugün de Konya'da İnce Minare'nin kuzeyinde bir mahalleye bu ad (Sakahane) verilmek suretiyle devam etmiştir. Halk şehrin bu bölgesinin "Şifalı" olduğu kanaatinde. Bu hastanenin hekimi olarak Celâleddin'in kardeşi Kemaleddin çalışmıştır. Hastane binasında arka eyvanından bir kısımdan başka bugün hiç bir iz kalmamıştır..." diyerek (Bkz. Gürkan, 1972, s. 43) Alaeddin Darüşşifası ile Küçük Karatay Medresesi'ni bir birine karıştırmıştır.

⁶ S. Ünver yapı hakkında şu bilgileri aktarır: "...Büyük Karatay medresesi karşısında Küçük Karatay binası Hekim Kemâleddin Karatay'a aittir. Burada ders de verirmiş. Konya'da bundan başka şifahane mahallesinde de bir dârüşşifa mevcut olduğuna dair halka kuvvetli ve an'anevi bir bilgi mevcuttur". (Bkz. Ünver, 1939, s. 24). Yazar başka bir çalışmasında ise "Konya'da meşhur Selçuk vezirlerinden Emir Celalettin Karatay'ın kardeşi Kemâleddin Karata-i hem hem de hekimdir. Karatây-ı Medresesi karşısında vaktiyle kerpiç bir bina varmış. Bunun yerindi pek eskiden bir darüşşifa meucudiyeti tebeyyün ediyor ve banisi de hekim Kemâleddin'dir. Konya'da Celâlettin Karatay vakfiyesine muharrerdir. Bu vakfiyede ve İbni Bibi de Kemâleddin'in ismi geçmektedir. Bu kerpiç bina ise muahhar ve muhdestir. İlk bina çok sanatlı ve ziynetli imiş. Şimdi bu da mevрут değildir, yalnız yeri vardır. Bir zamanlar buraya karşısındaki Karatây-ı Kebîr Medresesi'ne mukabil Karatây-ı Sağır demişlerdir. Alâeddin tepesinin garbi şimalisinde ve Karata-i Medresesi yanında şimalden cenube uzanmış mustatil bir bina. İkinci sur dâhilinde ve şehir tarafındadır. Zira ilim ve sanat müesseseleri daima birinci sur ile ikinci sur arasında bir yer işgal eder" şeklinde verdiği bilgilerle aynı görüşünü devam ettirmiştir (Ünver, 1940, s. 28). Ünver bir diğer çalışmasında ise "Konya Dârüşşifası, Selçukluların Anadolu'da mühim hastahanelerindedir. Biz bunlardan Selçuk vezirlerinden Celâleddin Karatay'ın kardeşi Hekim Kemâleddin Karatay'ın dârüşşifası sahasına girdik. Şimdiki Karatây-ı Kebîr Medresesi Müzesi kapı kapıya karşısına rastlardı. Bu cihetle (Karatay-ı Sağır) de derlerdi. İçi çinili eyvanı dururdu. Kapı bakiyesi ve cadde tarafındaki geniş avlusunu ve kesme taşlı duvarını hatırlarım. Oradan, sanki başka yer yokmuş gibi, şehre giriş ve çıkış için bir büyük yol açıldı ve hepimizin gözleri önünde, bu gibi eserlere titrediğimiz bir zamanda ne kalmışsa kaldırıldı. Eyvanın bir parçası kalabildi. Celâleddin Karatay'ın 653/1255 tarihli ve eşraftan 50 şahidin huzurunda tanzim edilen vakfiyesinde bu dârüşşifa kayıtlıdır ve hekim olan Kemâleddin'i, mütevellî tayin etmiştir. Dârüşşifanın kitâbesi bulunamadı. Bina geniş bir sahayı kaplamakta idi" cümleleriyle yapının eski durumu hakkında bilgiler aktarır (Ünver, 1972, s. 18).

Medresenin 1476 tarihinde mütevellisi Mevlânâ Sinan Kasab (Uzluk, 1958, s. 17), 1501 tarihinde ise Lütfullah'dır⁷ (Haber, 2019, s. 49). Medreseye çeşitli tarihlerde müderris atamaları yapıldığı arşiv belgelerinden anlaşılmaktadır. II. Bâyezîd dönemi tahrir defterinde medresenin müderrisi Mevlânâ Tâceddin'dir (Konyalı, 1964, s. 877). Anadolu Kazaskeri Mehmed Efendi tarafından 1040/1631-32 tarihinde günlük 40 akçe yevmiye ücret alan Mevlânâ Mahmud (20 Şevval 1040) ile Mevlânâ Seyyid Mûsâ Efendi (10 Cemaziye'l-evvel 1040) isimli iki müderris, iki ay süre ile görevlendirilmiştir. Aynı tarihlerde Karatay-ı Kebir Medresesi'nde görevli olan Mevlânâ Seyyid Hüseyin Efendi isimli müderrisin 50 akçe yevmiye ücret alıyor olmasından dolayı Karatay-ı Sağır Medresesi'nin derece olarak daha aşağıda bir medrese olduğu söylenebilir (Doğan, 2018, s. 134, 135, 322). 20 Ramazan 1054/21 Kasım 1644 tarihinde 40 akçe yevmiye ücret ile Mevlânâ Hanefi Efendi müderris olarak görevlendirilmiştir (Şafakçı, 2005, s. 107-108; Şafakçı&Ürekli, 2022, s. 4).

Arşiv vesikalarında yer alan bilgilerden medresenin zaman zaman onarım geçirdiği görülmektedir. 22 Ağustos 1702 tarihinde mahallinde yapılan keşifte medresenin onarımına muhtaç olduğu belirtilmiştir⁸. Bu keşfe göre medresenin 12 oda ve 1 dershânedan meydana geldiği, 1 su kuyusunun bulunduğu, hücre kapılarının harap olduğu, hücreleri ayıran duvarların mevcut olmadığı belirtilmiştir.

⁷ 1501 tarihli kayıtlarda "Vakf-ı medrese-i Kemaliyye der nefsi-i Konya mukarrer tedris der tasarruf-ı Mevlânâ Hacı Taceddin be hükm-i şerif tevliyet der tasarruf Lütfullah an evlad-ı Karatay be hükm-i şâhi cihet-i tevliyet süds hasil" şeklinde geçer (Haber, 2019, s. 152)

⁸ Karatay-ı Sağır Medresesi'nin Ta'mîr Keşfi: "Mahmiye-i Konya'da vâki' Karatay-ı Sağır dimekle ma'rûf Kemâleddin Medresesi'nin müderrisi ve evkâfının mütevellisi olan bâ'isü'l-kitâb fahrü'l-müderrisîn Velî Efendi ibn Mahmûd nâm kimesne meclis-i şer'-i hatîr-ı lâzümü't-tevkiye gelüp takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i 'ani'l-merâm idüp mürûr-ı eyyâm ve kûrûr-ı a'vâm ile medrese-i mezbûrenin ba'zı mevâzi'i harâba müşrif olup ve medresenin ve odalarının kapuları ve aralarının divarları olmayup 'imâret ve meremmete küllî ihtiyâcı olmağla mâl-ı vakıfla ta'mîre izn ve cânib-i şer'den keşf ve tahmîn olunması matlûbumdur didikte savb-ı şer'den Mevlânâ Mahmûd Efendi ibn 'Abdulkâdir Efendi irsâl olunup ol dahî neccârlardan Hüseyin bin İsmâ'îl ve sâ'ir ehl-i vukûf bî-garaz müslimînden zeyl-i kitâbda muharrerü'l-esâmî olan müslimîn ile medrese-i mezbûreye varup etrâf ve cevânibine nazar itdiklerinde zikri âfi mevâzi'in 'imâret ve meremmete küllî ihtiyâcı olup harâba müşrif olduğunu mu'âyene ve müşâhede itdiklerinden sonra altı bâb odaların arasına altı divar için sekiz bin kerpiç ve sâ'ir üstâdiye ve ırgâdiye cem'an yirmi gurus ve on iki odanın kapusu için otuz gurus ve medresenin zokak kapusu için öz ağacı ve sâ'ir mesârif için onbeş gurus ve kemerler üzerini çamur ve taşla meremmet için her bir yükü onar akça kıymetli üç yüz taş onikibuçuk gurus ve üstâdiye ve ırgâdiye altmış gurus ve iki kemer ve bir odanın üzerinden yıkılıp ve açılan mevâzi'i örtmek için yirmi öz ağacı on gurus ve medresenin içini tathîr için ırgâdiye dört gurus ve on iki bâb odayı ve dershâneyi kırmızı çamur ile sıva için yirmi gurus ve ba'zı mevâzi'a vaz' için ardıc ağacı kıymeti üç gurus ve müceddeden bir kenif ma'a sakf mesârifi için on gurus ve su kuyusuna tenevvüre ve sâ'ir mesârif için on gurus ki min haysi'l-mecmû' yüz doksan dört buçuk gurus ile ancak 'imâret ve meremmet olunur deyu icmâ' ve ittifâk eylediklerini mevlânâ-yı mezbûr mahallinde ketb ve tahrîr idüp ba'dehu ma'â ba's olunan 'Alî Beşe bin Şa'bân ile meclis-i şer'de ihbâr ve takrîr itmeğîn mâl-ı vakfla 'imâret ve meremmete ba'de'l-izn mâ-oaka'a bi't-taleb ketb olundu fi'l-yevmi's-sâmin ve'l-'ısrîn min şehri Rebî'ü'l-evvel li-sene erba'a 'aşere ve mi'ete ve elf (28 Rebî'ü'l-evvel 1114/22 Ağustos 1702). Kıdvetü'l-müderrisîni'l-kirâm eş-Şeyh Mustafâ Efendi el-müftü-i be-Konya hâlâ, Zehrü'l-meşâyih Mehmed Efendi bin 'Abdurrahman Efendi, Şeyh İbrahim Efendi bin el-Hâc Ahmed Beşe, 'Ömer Efendi bin Hüseyin, Molla Mustafâ bin 'Osmân, Mehmed Ağa bin İbrahim, Molla Mehmed bin 'Ömer Halife, Hasan Çelebi bin Mehmed". 40 Numaralı Konya Kadı Sicilinde yer alan 28 Rebî'ü'l-evvel 1114/22 Ağustos 1702 tarihli belge. Belgeyi okuyan ve kullanmamıza izin veren Prof. Dr. İzzet Sak'a teşekkür ederiz.

Uzun yıllar eğitim faaliyetlerine devam eden medrese XIX. yüzyıl sonlarına doğru Mevlânâ Dergâhı Postnişinlerinden Abdülvâhid Çelebi'ye verilmiştir. Çelebi, tarafından talebe hücreleri yeniden yapılmıştır (Önder, 1971, s. 173). 1901 ve 1903 yıllarında Ahmed Efendi isimli bir müderrisin görev yaptığı ve 21 talebe, 1914 yılında ise 24 talebenin okuduğu vesikalardan anlaşılmaktadır (Arabacı, 2017, s.181-182). Bu tarihte medresenin geliri 3.041 kuruş, 20 para idi (Arabacı, 1998, s. 182). Medresenin son bilinen müderrisi Alaybeyi Ahmed Efendi'dir (Arabacı, 1998, s. 182).

Tevhid-i Tedrisat kanunundan sonra Konya Özel Saymanlığının emlakı arasına katılmıştır (Atçeken, 1998, s.230). 1939 yılında Abdülvahid Çelebi'nin yaptırdığı kerpiç hücreler medresenin hemen önünden geçen Ankara Caddesinin açılması sırasında yıktırılmıştır (Önder, 1952, s. 30; Önder, 1971, s. 173; Atçeken, 1998, s. 230; Erdemir, 2013, s. 213-214). Bakanlar Kurulunun 16.06.1964 tarihli kararnamesinde "*Konya'da mazbut Ali Gav-Mahmudiye ve Küçük Karatay vakıfları hayratından olup Konya-Ankara giriş yolunun genişletilmesi sebebiyle yola katılmış bulunan 1930 metrekare tutarındaki mescit, tekke ve medrese arsalarının takdir edilen 134.308 (yüz otuz dört bin sekiz yüz sekiz) lira bedelle Konya Belediyesine satılması ve parasının, mümkün mertebe gayece aynı olan diğer hayrata tahsisi; Devlet Bakanlığının 05.06.1964 tarihli ve 145093/37 sayılı yazısına ekli Vakıflar İdare Meclisininin 22.05.1964 tarihli ve 141/136 sayılı kararı üzerine, 05.06.1935 tarihli ve 2762 sayılı Kanununun 10. maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 16.06.1964 tarihinde kararlaştırılmıştır*" şeklindeki bilgilerden medrese arsasının yol yapılma gerekçesiyle belediyeye satıldığı anlaşılmaktadır (Cumhuriyet Arşivi, Kurum: 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı (1928), Yer: 178-33-15, Belge Tarih: 16.06.1964).

Medresenin günümüze ulaşan eyvanı 15.10.1990 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla 5 yıl süreyle Selçuk Üniversitesi rektörlüğünce üniversite yayınlarnının teşhiri ve satış yeri olarak kullanılmak üzere kiralanmıştır (Cumhuriyet Arşivi, Kurum: 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı (1928-, Yer Bilgisi: 663-106-9, Belge Tarihi: 15.10.1990). Yapı günümüzde özel bir müstecir tarafından çini-seramik satış yeri olarak kullanılmaktadır.

Medrese, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 13.11.1982 tarih ve A-3861 sayılı kararı ile kültür varlığı olarak tescil edilmiştir.

Küçük Karatay Medresesi'nin Plan Ve Mimari Özellikleri

Büyük oranda yıkılmış olan medreseden günümüze yalnız ana eyvanı ile bunun iki yanındaki duvar kalıntıları dışında bir şey ulaşmamıştır (Çizim 2, Fotoğraf 1). Medresenin yıkılmadan önceki durumunu gösteren fotoğraflarda bir taç kapısı bulunduğu, ana eyvanının kısmen yıkık olduğu görülür (Fotoğraf 2). Osmanlı'nın son dönemlerinde eski medresenin temelleri üzerine kerpiç malzemeden medresenin yeniden ihyâ edildiği araştırmacılar tarafından ileri sürülmüştür. M. F. Uğur-M. M. Koman, kare planlı avlunun üzerinin kubbe ile örtülü olduğunu, ana eyvanın iki yanında kubbeli birer odanın bulunduğunu, bunlardan sağdakinin türbe olabileceğini ileri sürer (Uğur&Koman, 1940, s. 61). M. Sözen ise 1957 yılında incelediği medresenin temel kalıntılarını gördüğünü, kerpiç hücrelerin eski temel kalıntıları üzerine yükseltildiğini söyler. Bu temellerin bir kısmı günümüzde önünden geçen yolun

altında kalmıştır (Sözen, 1972, s. 134). Sözen, medresenin açık avlulu, iki eyvanlı olduğunu ve ana eyvanın iki yanında kubbeli birer odasının bulunduğunu ifade eder (Sözen, 1972, s. 135). M. Önder de yaptığı kazı çalışmasında ortaya çıkan temel kalıntılarında hareketle medresenin açık avlulu olduğunu ileri sürer (Önder, 1971, s. 171).

Medresenin ana eyvanı zaman içerisinde yapılan onarımlarla günümüze ulaşabilmiştir (Fotoğraf 3). Dıştan oldukça sade bir cephe anlayışına sahip olan eyvanın kuzey ve güney cepheleri 4.53 m. yüksekliğinde, 7.61 m. enindedir. Moloz taştan horasan harç derzli olarak inşa edilen duvarların yüzeyi sağır olup herhangi bir pencereye yer verilmemiştir. Beden duvarlarının üst bölümü tuğla ile örülerek yükseltilmiştir. Cephenin su basman seviyesinde zeminden 0.32 m. yükseklikte, 1.30 m. genişliğinde karo mozaik kaplı bir platform yapılmıştır (Çizim 3-4, Fotoğraf 4).

Medresenin doğu cephesi 21.54 m. uzunluğundadır (Fotoğraf 5). Cephe ortasında ahşap hatıllı moloz taştan inşa edilen, 6.40 m. yüksekliğinde, 8.72 m. enindeki ana eyvan yer alır (Çizim 5). Günümüzde yer yer çimento sıvalı olan duvar yüzeyinde yarılmalar-ayrılmalar görülmektedir. Taş örgünün bittiği yerden itibaren 2.11 m. yüksekliğinde çatı alınlığı yükselir. Eyvanın bu cephesine zeminden 3.28 m. yüksekliğinde sivri kemerli tek pencere açılmıştır. 0.36 m. genişliğinde tuğla bir kemere sahip olan pencerenin yüksekliği 2.12 m., genişliği 1.24 m., derinliği de 1.05 m. dir. Pencere dıştan altıgenlerle oluşturulmuş alçı şebekelidir.

Ana eyvanın sağında ve solunda Selçuklu Medreselerinde bir gelenek olan kubbeli birer odanın bulunduğu yapıdaki izlerden anlaşılmaktadır (Uğur&Koman, 1940, s.61). M. Meinecke de ana eyvanın iki yanında kubbeli birer oda olduğunu ifade eder (Meinecke, 1976, s. 278-279). Ana eyvanın iki yanında devam eden duvarların, eyvanın üst örtüsü yapılırken duvarla bağlantılarının kesilerek ortadan kaldırıldığını 1957 yılında yapıyı inceleyen M. Sözen tespit etmiştir (Sözen, 1972, s. 135). M. Ferit Uğur-M. Mesut Koman da ana eyvanın solundaki kubbeli odanın 1940 yılında yıkıldığını, sağdakinde ise vaktiyle kandil yağı yakıldığını, bundan dolayı da burasının Kemâleddin Rumtaş'ın türbesi olabileceğini belirtirler (Uğur&Koman, 1940, s. 61). 1943 yılında eyvanın üstü çatı ile örtülerek kiremitle kaplanmış (Uğur&Koman, 1940, s. 62).

Günümüze ulaşmayan bu kubbeli odaların yapılan onarımlar sırasında eyvana bitişik olması gereken duvarlarının bağlantısı kopartılmıştır. Güneydoğu köşedeki duvar kalıntısı düzgün kesme taş işçiliği ile dikkati çeker. Söz konusu kalıntı 0.81x0.56 m. ölçülerinde dikdörtgen kesitli olup, yaklaşık olarak 3.00 m. yüksekliğindedir. Sonradan üst üste istif edildiği anlaşılan taş blokların taç kapıya ait olduğu anlaşılmaktadır. Taç kapının yıkılmadan önce çekilen fotoğraflarında varlığı tespit edilen bu taşlar muhtemelen kapı yıkıldıktan sonra alınarak buradaki duvar örgüsünde kullanılmıştır (Çizim 6, Fotoğraf 6).

Eyvana girişi sağlayan batı cephe 8.60 m. genişliğinde, 6.80 m. yüksekliğindedir. İki yandaki beden duvarlarının kalınlığı 1.25 m. dir. Eyvan açıklığının genişliği 6.02 m. dir (Fotoğraf 7). Anadolu Selçuklu Medreselerinde ana eyvanın büyük bir sivri kemerle

avluya açıldığı ve üst örtüsünün de tonoz örtülü olduğu düşünülürse bu eyvanın da aynı şekilde tasarlanmış olması kuvvetle muhtemeldir.

Eyvanın batıya bakan giriş cephesi ahşap camekânla kapatılmıştır. Günümüze ulaşan ana eyvana konum olarak bakıldığında ekseriyetle Selçuklu dönemi medreselerinde olduğu gibi giriş açıklığı ya da taç kapının ekseninde ve tam karşısında olacak şekilde tasarlandığı anlaşılmaktadır. Eyvan, dıştan 8.68x7.61 m., içten ise 6.40x6.13 m. ölçülerinde doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Duvar kalınlığı doğuda 1.06 m., diğer cephelerde 1.25 m. dir. Eyvan kemeri yıkılmıştır. İki yanda 1.25 m. kalınlığındaki duvarlar ile sınırlandırılan giriş açıklığı 6.00 m genişliğindedir (Fotoğraf 8).

Eyvanın kuzey duvarı 6.40 m. uzunluğunda olup, sağırdır. Duvar yüzeyi zeminden 2.20 m. yüksekliğe kadar sıvalı ve badana boyalıdır. Bunun üzerinde devam eden 2.10 m. yüksekliğindeki kısım ise firuze renkli sırlı tuğlalardan oluşan geometrik bir kompozisyonla tezyin edilmiştir. Eyvanın çini ile kaplı alt bölümlerinin de zaman içinde harap olduğundan kaynaklar bahseder (Sözen, 1972, s. 135). Eyvanı çini ile bezenmiş benzer örneklerle bakıldığında eyvanın belirli bir yüksekliğe kadar tek renk sırlı çini plakalarla tezyin edildiği anlaşılmaktadır (Çizim 7). Duvar yüzeyinde sırsız tuğlalar yatay olarak, firuze renkli sırlı tuğlalar da dikey olarak istiflenmiştir. Sırlı tuğlalar 1/3 oranında kaydırılarak yatay doğrultu ile 90°lik açı yapar ve basamaklı yükselerek 45°lik çapraz eksenindeki hatları meydana getirir (Bakırer, 1981, s. 394). Sırsız tuğlalar çapraz ekseninde gamalı haç motifini oluşturur. Gamalı haç motifleri çapraz ekseninde 90° dirsek yapar ve birbirine bağlanarak bütün eyvan duvarını tezyin eder (Fotoğraf 9).

Doğu cephedeki eyvan arka duvarı 6.13 m. eninde olup, sivri kemerli tek pencere ile aydınlatılmaktadır. Zeminden 1.16m. yüksekliğindeki pencere içten 1.19 m., dıştan 1.22 m. genişliğinde, 1.09 m. derinliğinde ve 2.12 m. yüksekliğindedir. Altıgenlerden oluşan alçı bir şebekeye sahip pencerenin kemer köşelikleri dıştan geniş firuze ve içten ise daha dar siyah çizgiyle sınırlandırılmıştır. Köşelik yüzeyinin çini mozaik tekniğinde yapılmış altı kollu çarkifelek motifleriyle süslendiği görülmektedir. Aralarda kalan küçük boşluklar da üçgen şeklinde kesilmiş mor renkli çinilerle doldurulmuştur (Fotoğraf 10).

Cephe yüzeyi zeminden 2.20 m. yüksekliğe kadar sıvalı ve badana boyalıdır. Geriye kalan ve 2.10 m. yüksekliğindeki yüzey ise firuze ve mor renkli sırlı tuğlalarla oluşturulmuş geometrik bir kompozisyonla kaplanmıştır (Fotoğraf 11). Sırsız tuğlalar yatay, firuze renkli sırlı tuğlalar dikey istiflenmiştir. Aralarında birer küçük eşkenar dörtgen parça olmak üzere ikili sırlı tuğlalar 45° çapraz hatları oluşturur. Dikey istiflenen sırlı tuğlalar 1/2 oranında kaydırılarak çapraz eksenindeki geometrik kompozisyonu oluşturur. Duvar yüzeyi sırsız tuğlaların farklı aralıklarda yön değiştirmesi ve 90° lik kırılmaları ile dört kollu çark motiflerinin birbirine bağlandığı geometrik kompozisyonla bezenmiştir (Çizim 8, Fotoğraf 12-13).

Eyvanın güney duvarı 6.30 m uzunluğundadır. Duvar yüzeyi zeminden 2.20 m. yüksekliğe kadar sıvalıdır. Geriye kalan 2.10 m. lik üst bölümü ise kuzey duvardaki

aynı tasarıma sahip, sırsız tuğlaların yatay, sırlı tuğlaların dikey olacak şekilde istiflenmesiyle meydana getirilmiş, gamalı haçlardan oluşan geometrik bir kompozisyonla kaplanmış (Bakırer, 1981, s. 395) (Fotoğraf 14). Güney duvarın ortasında mihrap bulunur. Mihrabın yarım daire planlı nişi 0.87 m. genişliğinde, 0.35 m. derinliğindedir. Üzeri yarım küre şeklinde bir kavsara ile örtülmüştür. Eyvanın doğu, kuzey ve güney duvarlarındaki tuğla bezemelerinin alt kısmı Selçuklu dönemine ait benzer örneklerden hareketle tek renk sırlı çini plakalarla kaplı olduğu, hatta mihrabının da çinilerle tezyin edildiği söylenebilir (Fotoğraf 15).

Yapıya ait eski fotoğraflarda Karatay Medresesi'ne bakan batı cephe ortasına yerleştirilmiş taç kapının iri halat motifleri ve geometrik kompozisyonlu rozetlerle süslü olduğu görülmektedir (Sözen, 1972, s. 135). M. F. Uğur ve M. M. Koman, medrese taç kapısının 4.80 m., kapı açıklığının da 1.90 m. eninde olduğunu, taçkapının geometrik kompozisyonlu üç bordürle çevrilerek tezyin edildiğini ifade eder (Uğur&Koman, 1940, s. 61), (Fotoğraf 16-17).

Medresenin günümüze ulaşan bölümlerinde ana inşaa malzemesi moloz taştır. Beden duvarlarının üst kısımlarında ve batı cephe duvar örgüsünde tuğlaya yer verilmiştir. Ahşap zemin, üst örtü ve hatıl olarak duvarlarda; laminent parke zemin kaplamasında, kiremit üst örtü kaplamasında, çini ise eyvanın iç duvarlarının üst bölümlerinde kullanılmıştır.

M. Önder medresenin bulunduğu alanda yaptığı kazıda çok sayıda çini malzeme bulunarak müzeye kaldırıldığı ifade eder (Önder, 1971, s. 171, 173). Söz konusu eserler günümüzde Karatay Medresesi Çini Eserleri Müzesi'nde muhafaza edilmekte olup, çinilerin sır altı ve lüster tekniğinde işlendiği görülmektedir (Fotoğraf 18). Ancak bu kazının raporu yayınlanmadığı için kazı sonucu medresenin planına yönelik hangi verilere ulaşıldığı bilinmemektedir. Ayrıca çini parçaları dışında diğer taşınabilir buluntular hakkında da elimizde herhangi bir bilgi mevcut değildir.

Yakın zamana kadar ayakta duran taç kapıya ait taş blokların bir bölümü eyvanın güneyinde yer alan duvar örgüsüne yerleştirilmiştir. Bu parçalardan bir taş bloğun köşesinde yuvarlak kesitli zencirek hattı görülmektedir (Fotoğraf 19). Taç kapının batıdaki yola bakan yüzünde farklı genişlikteki üç ayrı geometrik bordürden birisi günümüze ulaşmıştır. Kapının giriş açıklığını örten basık kemerin üzengi taşı ve kemer taşlarından bir blok da yer almaktadır (Fotoğraf 20). Kemer taşının yüzeyi ortada altı yapraklı bir penç motifi ile etrafında on iki adet yarım dairenin birbirini kestiği dairevi bir rozet ile bezenmiştir. Rozetin çevresi de zencirek motifi ile sınırlandırılmıştır (Fotoğraf 21). Bu bloğun alt kısmı yine yarım dairelerin yan yana sıralandığı bir firiz ile pahlı kısımda zencirek bordürü bulunur. Başka bir taş bloğun yüzeyinde de sekiz köşeli yıldız motifinin işlendiği dairevi diğer bir rozet olduğu görülmektedir (Fotoğraf 22).

Medrese taçkapısında yer alan ve günümüzde eyvanın güneydoğu köşesine istiflenmiş şekilde duran taş parçalarda yer alan halat örgü/zencirek motiflerin benzerleri Avanos Sarı Han avlu giriş kapısı kemerinde, Goncalı Ak Han taçkapısında,

Karatay Kervansarayı kapı çerçevesi ile mescit kapısında, Edirne Üç Şerefeli Camii harim batı kapısındakilerle benzerlik gösterir (Demiriz, 2000, s. 338, 341).

Kemâliye Medresesi ile ilgili yapılan bu çalışma neticesinde 3 farklı dönem müdahalesi karşımıza çıkmaktadır.

Medresenin ilk döneminden günümüze özgün olarak yalnız eyvan kalıntısı ulaşabilmiştir. Ancak medresenin yıkılmadan önceki durumunu gösteren fotoğraflardan ve günümüze ulaşan bir takım mimari parçalar ile kaynaklardaki bilgilerden bunu tespit etmek mümkündür.

İtilafçı lakabıyla bilinen Mehmed Ziya “Bursa’dan Konya’ya Seyahat” isimli eserinde Konya’ya geldiğinde Küçük Karatay Medresesi’ni görür yapıdan kısaca bahseder: “Karatay Medresesi’nin karşısında bulunan ve Küçük Karatay Medresesi adıyla bilinen medrese, Mevlânâ namına inşa edilmiştir. Bu medrese sonradan harap olduğundan yerine bir başkası yapılmıştır. Bundan on sene önce görülen gayet sanatlı sofa kalıntısı da yıkılmış yerine bir mescit bina edilmiştir. Bu eski medresenin inşa ve süsleme tarzının da diğerleri gibi sanatlî ve göz alıcı olduğu düşünülebilir” şeklinde bilgiler verir (M. Ziya, 2019, s. 343).

Medresenin eski durumu ve süslemeleri hakkında en eski çalışma M. Ferit Uğur-M.M. Koman’a ait olup, medrese hakkında şu bilgileri aktarırlar:

“Karatay Medresesi’nin önünden hastaneye doğru giden 9.5m. genişliğindeki yolun sağ tarafında ve bu medresenin karşısında yine Selçukîler zamanından kalma diğer bir bina harabesi vardır ki buna da Küçük Karatay Medresesi namı verilmektedir. Küçük Karatay Medresesi’nin eski varlığından bugün bize yadigâr kalan büyük kapısının bazı söve ve kemer parçaları ile tonozu çökmüş pek zavallı bir eyvandan ibarettir. Medhalin yani eski büyük ve muhteşem cephenin (4.8m.) ve bunun ortasındaki kapı yerinin 1.90m. arzında olduğu anlaşılmaktadır. Cephe harap olunca kapı kaldırılarak yeri taşla örülmüş ve medreseye girmek için cenuba bakan duvarına âdi bir kapı açılmıştır. Medrese çoktan beri Selçuk tarzındaki hücrelerden eser kalmamıştı. Mevcut yapı kerpiç hücreleri sonradan medrese müderrisliğini üzerine alan merhûm Abdülvahid Çelebi Efendi yaptırmıştır. Ortadaki üstü açık avlunun boyu 23.30m.’dir. Eninin de bu kadar bulunmasına nazaran vaktiyle üstünün bir kümbetle kaplı olduğuna hükmedebiliriz. Cami yıkılsa mihrap yerinde kalır fehoasınca zamanında latif ve cazibeli bir irfan yurduna dershanelik ve mescitlik etmiş olan harap eyvanın ebadı 6.10x6.40m.’dir. Bunun sağ ve solunda bulunması lazım gelen kupollardan soldaki tamamen yok edilmiş, sağdaki de pek harap bir oda haline gelmiştir. Burada vaktiyle kandil yakıldığına, binaenaleyh içinde bir yatır bulunduğu delalet eden emareler vardır. Bu yatırın şahsiyeti hakkında bir bilgimiz yoksa da medresenin banisi Emir Kemâleddin olması muhtemeldir. 1943 yılında kerpiçten yapılmış olan hücreler yıktırılmış ve eyvanın üstü de bir çatı ile örtülerek kiremitlendirilmiştir (Uğur&Koman, 1940, s. 61-62).

İ. H. Konyalı ise medrese hakkında şu bilgileri aktarır;

“Türbeleri ve tekkeleri kapatan, medreseleri hususi idarelere devreden kanunun yürürlüğe girdiği zaman medrese kerpiç duvarlı ve kara örtülü idi. Bu kara toprak

yığıcı arasında asıl ve eski binanın bazı parçaları çöplüğe düşmüş bir pırlanta gibi gönülleri çekiyordu. Son zamanlarda kerpiç kısımları yıkılmış, eski binadan kalan kısmında üstü örtülmek suretiyle ömrü uzatılmıştır. Medresenin umumi kapısının, girerken sağ tarafında eski medresenin methalinden bir parçanın hâlâ ayakta kaldığı görülmektedir. Burada kurdele gibi işlenmiş bir sütun ile kemer ayağı ve tırnakları ve yığıcı bir sütun vardır. Bu kapının tam karşısında da eski medresenin eyvanından bir parça kalmıştır. Medrese Büyük Karatâyî Medresesi ve Sahip Ata Dârü'l-Hadisi gibi avlusu kapalı bir tip mi idi, yoksa Kayseri'deki Hand Hatun ve Sahibiye Medreseleri gibi avlusunun ortası açık mı idi? Bunun ancak mütehasısları tarafından yaptırılacak bir kazı ile tespit edilebileceğini sanıyorum" (Konyalı, 1964, s. 876-877).

M. Sözen Medrese binası hakkında şu bilgileri bizlere aktarır:

"XIX. yüzyılın sonlarında, Konya Mevlânâ Dergâhı postnişinlerinden Abdülvahid Celebi buraya müderris olarak tayin edilmiş, o da yeniden öğrenci hücreleri yaptırmış, bu kerpiçten hücreler 1939 yılında yıktırılmıştı. Biz ilk araştırma yaptığımız 1957 yılında, bu kerpiç hücrelerin temel kalıntılarını görmüştük. Herhalde kerpiçten hücreler eski hücrelerin temelleri üzerinde yükseliyordu. Daha sonra, Mehmet Önder'in sondajlarının hemen arkasından, yol açılarak her şey ortadan kalkmıştır. Bugün medreseden beşik tonozu yıkılmış bir eyvanla, taç kapısının bir kanadına ait bir kısım kalmıştır. Yol geçmeden önceki görünüşüne bakarak, bu medresenin açık avlulu olduğu anlaşılırmaktaysa da, kaç eyvanlı olduğu kesinlikle belli değildir. Fakat zengin süslü bir ana eyvanın varlığına karşılık, elde yan eyvanlara ait hiçbir kalıntının bulunmayışı, iki eyvanlı olması ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Hiç olmazsa ana eyvana uygun yan eyvanlardan az da olsa bir kalıntı günümüze gelebilirdi. Kerpiçten odalar eski temeller üzerine yapılmışsa, gördüğümüz kadarıyla yan eyvanlara ait belirti mevcut değildi. Kesin yargılara varmamakla beraber, bu medreseyi iki eyvanlı olarak kabul edebiliriz" (Sözen, 1972, s. 134-135).

Açık avlulu olması bakımından: Kemâliye Medresesi açık avlulu olarak inşa edilmiştir. Bu yönüyle aşağıdaki yapılarla benzerlik gösterir; Kayseri Çifte Medrese 602/1205 (Kuran, 1969, s.65-67), Huand Hatun Medresesi (635/1237) (Kuran, 1969, s.70-73), Kayseri Saraceddin Medresesi (636/1238) (Kuran, 1969, s. 73-74), Konya Sırçalı Medrese (640/1242) (Kuran, 1969, s. 74-75), Kayseri Haçı Kılıç Medresesi (647/1249-1250) (Sözen, 1970, s. 118-122), Akşehir Taş Medrese (648/1250) (Kuran, 1969, s. 79-82), Sinop Pervane Medresesi (661/1262) (Kuran, 1969, s. 86-88), Kayseri Sahabiye Medresesi (666/1267) (Kuran, 1969, s. 88-90), Sivas Buriciye Medresesi (670/1271) (Kuran, 1969, s. 90-92), Sivas Gök Medrese (670/1271) (Kuran, 1969, s. 92-95), Çorum Alaca Karahisar Medresesi (XII. yüzyıl sonları) (Kuran, 1969, s. 63-65), Erzurum Çifte Minareli Medrese (XIII. yüzyıl sonları) (Kuran, 1969, s. 116-124), Ermenek Tol Medrese (739/1339) (Sözen, 1970, s. 131-134), Karaman Hatuniye Medresesi (783/1381-1382) (Sözen, 1970, s. 140-144) ve Niğde Ak Medrese (812/1409-1410) (Sözen, 1970, s. 194-201).

İki eyvanlı olması açısından: Kaynaklardan edinilen bilgilere göre medrese giriş eyvanı ile birlikte iki eyvanlıdır. Çorum Alaca Karahisar Medresesi (XII. yüzyıl sonları) (Kuran, 1969, s. 63-65), Huand Hatun Medresesi 635/1237 (Kuran, 1969, s. 70-

73), Konya Sırçalı Medrese 640/1242 (Kuran, 1969, s. 74-75), Kayseri Haçı Kılıç Medresesi (647/1249-1250) (Sözen, 1970, s. 118-122), Sinop Pervane Medresesi (661/1262) (Kuran, 1969, s. 86-88), Afyon Çay Taş Medrese (677/1278) (Kuran, 1969, s. 57-59), Eğridir Taş Medrese (701/1301-1302) (Sözen, 1970, s. 166-172), Korkuteli Emir Sinaneddin Medresesi (719/1319-1320) (Sözen, 1970, s. 173-178), Karaman Hatuniye Medresesi (783/1381-1382) (Sözen, 1970, s. 140-144) ve Niğde Ak Medresesi (812/1409-1410) (Sözen, 1970, s. 194-201) ile benzerlik gösterir.

Ana eyvanın tonoz örtülü olması bakımından: Selçuklu döneminde ister açık avlulu, isterse kapalı avlulu plan şemasında inşa edilen medrese olsun ana eyvan tonozla örtülmüştür. Her ne kadar Küçük Karatay medresesinin ana eyvan üst örtüsü yıkılmış olsa da üst örtüsünün tonoz olduğu mevcut örneklerden hareketle söylenebilir. Tokat'taki Yağbasan Medresesi (XII. yüzyıl ortaları) (Kuran, 1969, s.16-18), Çorum Alaca Karahisar Medresesi (XII. yüzyıl sonları) (Kuran, 1969, s. 63-65), Konya Ali Gav Medresesi (XII. yüzyıl sonu-XIII. yüzyıl başları) (Önge, 1967, s. 11), Kayseri Çifte Medrese (602/1205) (Kuran, 1969, s.65-67), Isparta Atabey Ertokuş Medresesi (621/1224) (Kuran, 1969, s. 46-49), Huand Hatun Medresesi (635/1237) (Kuran, 1969, s. 70-73), Kayseri Saraceddin Medresesi (636/1238) (Kuran, 1969, s. 73-74), Konya Sırçalı Medrese (640/1242) (Kuran, 1969, s. 74-75), Akşehir Taş Medrese (648/1250) (Kuran, 1969, s. 79-82), Kayseri Haçı Kılıç Medresesi (647/1249-1250) (Sözen, 1970, s. 118-122), Antalya Karatay Medresesi (648/1250-1251) (Sözen, 1972, s.137-141), Konya Karatay Medresesi (649/1251) (Kuran, 1969, s. 51-53), Sinop Pervane Medresesi (661/1262) (Kuran, 1969, s. 86-88), Kayseri Sahabiye Medresesi (666/1267) (Kuran, 1969, s. 88-90), Sivas Buriciye Medresesi (670/1271) (Kuran, 1969, s. 90-92), Sivas Gök Medrese (670/1271) (Kuran, 1969, s. 92-95), Kırşehir Cacabey Medresesi (671/1272-1273) (Sözen, 1972, 15-20), Afyon Çay Taş Medrese (677/1278) (Kuran, 1969, s. 57-59), Konya İnce Minareli Medrese (1258-1279) (Kuran, 1969, s. 54-55), Erzurum Çifte Minareli Medrese (XIII. yüzyıl sonları) (Kuran, 1969, s. 116-124), Erzurum Yakutiye Medresesi (710/1310) (Kuran, 1969, s. 124-127), Kütahya Vacidiye Medresesi (714/1314-1315) (Sözen, 1972, s. 80-83), Karaman İbrahim Bey İmareti (836/1432-1433) (Sözen, 1972, s. 34-41), Ermenek Tol Medrese 739/1339 (Sözen, 1970, s. 131-134), Karaman Hatuniye Medresesi (783/1381-1382) (Sözen, 1970, s. 140-144) ve Niğde Ak Medrese (812/1409-1410) (Sözen, 1970, s. 194-201) ile benzerdir.

Küçük Karatay Medresesi ana eyvanı, dıştan 8.68x7.61m., içten ise 6.40x6.13m. ölçülerinde doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Selçuklu dönemindeki diğer medreselerde ana eyvan ölçüleri ise şöyledir: Çorum Alaca Karahisar Medresesi 6.50x6.40m., Tokat Yağbasan Medresesi güney eyvan 6.10x5.30m., Ali Gav Medresesi ana eyvanı 6x10x5.40m., Kayseri Sahabiye Medresesi 7.90x7.60, Kayseri Haçı Kılıç Medresesi 8.10x6.65m., Sinop Pervane Medresesi 9.00x6.70m., Kayseri Çifte Medrese 9.70x7.50m., Huand Hatun Medresesi 9.80x8.30m. dir.

Ana eyvanın sağında ve solunda kubbeli odaların bulunması açısından: Kemâliye Medresesi'nin ana eyvanının iki yanında kubbeli birer oda olduğu eski kalıntılardan anlaşılmaktadır. Bu odalardan sağdakinin türbe olduğu da çeşitli araştırmacılar tarafında ileri sürülmektedir. Bu açıdan birçok Selçuklu ve Beylikler

dönemi medreseleri ile benzerlik göstermektedir. Ana eyvanın sağında ve solunda kubbeli birer oda olması açısından Konya Ali Gav Medresesi (XII. yüzyıl sonu-XIII. yüzyıl başları (Önge, 1967, s. 11) Isparta Atabey Ertokuş Medresesi (621/1224) (Kuran, 1969, s. 46-49), Konya Sırçalı Medrese (640/1242) (Kuran, 1969, s. 74-75), Akşehir Taş Medrese (648/1250) (Kuran, 1969, s. 79-82), Konya Karatay Medresesi (649/1251) (Kuran, 1969, s. 51-53), Sivas Buriciye Medresesi (670/1271) (Kuran, 1969, s.90-92), Konya İnce Minareli Medrese (1258-1279) (Kuran, 1969, s. 54-55), Afyon Çay Taş Medrese (677/1278) (Kuran, 1969, s. 57-59), Kütahya Vacidiye Medresesi (714/1314-1315) (Sözen, 1972, s. 80-83), Karaman İbrahim Bey İmareti (836/1432-1433) (Sözen, 1972, s. 34-41), Ermenek Tol Medrese (739/1339) (Sözen, 1970, s. 131-134), Karaman Hatuniye Medresesi (783/1381-1382) (Sözen, 1970, s. 140-144) ve Niğde Ak Medrese (812/1409-1410) (Sözen, 1970, s. 194-201) ile benzerlik gösterir.

Ana eyvanın girişin karşısında olması açısından: Kemâliye Medresesi'nde giriş kapısının karşısında günümüze de ulaşmış ana eyvan bulunmaktadır. Bu açıdan birçok Selçuklu Dönemi Medresesi ile benzerlik göstermektedir. Ana eyvanın üzerinin ise tonoz ile örtülü olduğu kabul edilmektedir. Bu açıdan Tokat'taki Yağlıbasan Medresesi (XII. yüzyıl ortaları) (Kuran, 1969, s. 16-18), Konya Ali Gav Medresesi (XII. Yüzyıl sonu-XIII. yüzyıl başları (Önge, 1967, s. 11), Kayseri Çifte Medrese (602/1205) (Kuran, 1969, s. 65-67), Isparta Atabey Ertokuş Medresesi (621/1224) (Kuran, 1969, s. 46-49), Huand Hatun Medresesi (635/1237) (Kuran, 1969, s. 70-73), Konya Sırçalı Medrese (640/1242) (Kuran, 1969, s. 74-75), Akşehir Taş Medrese (648/1250) (Kuran, 1969, s. 79-82), Antalya Karatay Medresesi (648/1250-1251) (Sözen, 1972, s. 137-141), Kayseri Sahabiye Medresesi (666/1267) (Kuran, 1969, s. 88-90), Sivas Gök Medrese 670/1271 (Sözen, 1970, s. 40-48), Sivas Buriciye Medresesi 670/1271 (Kuran, 1969, s. 90-92), Kırşehir Cacabey Medresesi (671/1272-1273) (Sözen, 1972, s. 15-20), Konya İnce Minareli Medrese (1258-1279) (Kuran, 1969, s. 54-55), Afyon Çay Taş Medrese (677/1278) (Kuran, 1969, s. 57-59), Erzurum Çifte Minareli Medrese (XIII. yüzyıl sonları) (Kuran, 1969, s. 116-124), Erzurum Yakutiye Medresesi (710/1310) (Kuran, 1969, s. 124-127), Kütahya Vacidiye Medresesi (714/1314-1315) (Sözen, 1972, s. 80-83), Karaman İbrahim Bey İmareti (836/1432-1433) (Sözen, 1972, s. 34-41), Ermenek Tol Medrese (739/1339) (Sözen, 1970, s. 131-134), Karaman Hatuniye Medresesi (783/1381-1382) (Sözen, 1970, s.140-144) ve Niğde Ak Medrese (812/1409-1410) (Sözen, 1970, s. 194-201) ile benzerlik gösterir.

Ana eyvanda mihrap bulunması açısından: Anadolu Selçuklu medreselerinde İnce Minareli ve Akşehir Taş medreselerinde olduğu gibi mescidin ayrı bir mekân olarak yapılmadığı örneklerde genellikle ana eyvanın yazlık dershane olarak kullanılmasının yanı sıra mescit fonksiyonunu da üstlendiği bilinmektedir. Bu bağlamda Selçuklu, Beylik ve Osmanlı Devleti zamanında inşa edilmiş olan medreselerin ana eyvanlarında genelde bir mihrap uygulamasıyla karşılaşılır. Ana eyvanda kible yönünü gösteren mihrabın varlığı burasının aynı zamanda mescit olarak kullanıldığının da en önemli göstergesidir. Konya Ali Gav Medresesi (XII. yüzyıl sonu-XIII. yüzyıl başları (Önge, 1967, s. 11) Isparta Atabey Ertokuş Medresesi (621/1224) (Kuran, 1969, s. 46-49), Konya Sırçalı Medrese (640/1242) (Kuran, 1969, s. 74-75),

Antalya Karatay Medresesi (648/1250-1251) (Sözen, 1972, s. 137-141), Kırşehir Cacabey Medresesi 671/1272-1273 (Sözen, 1972, s. 15-20), Afyon Çay Taş Medrese (677/1278) (Kuran, 1969, s. 57-59), Karaman İbrahim Bey İmareti (836/1432-1433) (Sözen, 1972, s. 34-41) ve Niğde Ak Medrese (812/1409-1410) (Sözen, 1970, s. 194-201) ana eyvanlarında mihrap bulunması bakımından Küçük Karatay Medresesi ile benzerlik gösterir.

Bütün bu bilgilerden hareketle medresenin açık avlulu, tek katlı ve iki eyvanlı medrese plan şemasında inşa edildiği anlaşılmaktadır. Batı cephe aksındaki taç kapının dışarı taşkın ve ana cepheden daha yüksek olduğu, kalın halat örgülü iki zencirek ve üç farklı geometrik tezyinat ve iki farklı madalyonla bezendiği, basık kemerli bir kapı açıklığı ile de medreseye girildiği anlaşılmaktadır. Doğudaki ana eyvan ile batıdaki giriş eyvanının sivri kemerli ve beşik tonoz örtülü olduğu söylenebilir. Ana eyvanın iki tarafında kare planlı, kübik gövdeli ve kubbe örtülü iki mekân yer almaktaydı. İ. H. Konyalı (Konyalı, 1964, s. 877) ve M. F. Uğur-M. M. Koman (Uğur&Koman, 1940, s.61)'ın verdiği bilgilerden güney batı köşedeki odanın Kemâleddin Turumtaş'ın defnedildiği türbe olduğu söylenebilir. Söz konusu mekânın özgününde türbe yapısı olarak yapılar yapılmadığı kesin olarak bilinmemekle birlikte, Karatay Medresesi'nin güneybatı köşesindeki Celâledin Karatay'ın medfûn olduğu kubbeli mekân gibi özgününde türbe olmayıp, Kemâleddin Turumtaş vefât ettikten sonra buraya defnedilerek türbeye dönüştürüldüğü düşünülebilir.

Avlunun güney ve kuzeyinde tonoz örtülü dörderden sekiz talebe odası ile bu odaların önünde beşer adet kâgir ayak ya da sütunun taşıdığı, tonoz örtüye sahip revaklarla çevrili olduğu düşünülebilir. Taç kapı cephesinde, giriş eyvanının iki tarafında tonoz örtülü iki mekân olmalıdır. Avlunun ortasında bir havuz bulunmaktaydı. M. Meinecke'nin çizmiş olduğu plan mevcut fotoğraflardan ve yayınlarda yer alan bilgilerden hareketle tespit edilebilen 1. dönem durumuna en uygun plan şemasıdır (Çizim 9-10-11) (Meinecke, 1976, s. 279).

İkinci dönem eklentisi olarak ise uzun yıllar eğitim faaliyetlerine devam eden medrese XIX. yüzyıl sonlarına doğru Mevlânâ Dergâhı Postnişinlerinden Abdülvahid Çelebi'ye verilmiştir. Çelebi tarafından, yıkılmış ve harap olmuş talebe hücreleri kerpiç malzemedен yeniden yapılmıştır (Çizim 12) (Önder, 1971, s. 173). Medresenin batıdaki girişinin yanı sıra güney cepheye dikdörtgen formlu ikinci bir kapı açıldığı, talebe odalarının mazgal pencerelerinin fevkâni pencereye dönüştürüldüğü, odalarda ocak yapıldığı ve bunun üst örtüye baca olarak yansıdığı duvarların çamur sıvalı olduğu, avludaki revakların ahşap direklerle taşındığı anlaşılmaktadır.

Üçüncü dönem olarak 1939 yılında Abdülvahid Çelebi'nin yaptırdığı kerpiç hücreler tamamen yıkılmıştır (Atçeken, 1998, s. 230). Günümüze sadece ana eyvan ile iki yanındaki birkaç duvar ve taç kapıya ait parçalar ulaşabilmiştir. Ana eyvan da zaman içerisinde çeşitli müdahaleler geçirmiştir. Özgün tonoz örtüsü yıkıldığı için eyvanın üzeri içten ahşap düz tavan, dıştan iki yöne eğimli, kiremit kaplı kırma çatı ile kapatılmıştır.

Sonuç

Konya'nın Selçuklular tarafından fethedilmesinin akabinde başta cami ve mescit olmak üzere medrese, kervansaray, türbe, hamam vb. gibi çok sayıda yapı inşa edilerek şehrin bir Türk kenti haline gelmesine katkı sağlamışlardır. Bu yapılar içerisinde Selçukluların eğitime verdiği önemin bir göstergesi olarak Şemseddin Ebû Saîd Altun Apa Medresesi, Şerif Mes'ûd Medresesi (639/1241), Sırçalı Medrese (640/1242-43), Karatay Medresesi (649/1251-52) (Konyalı, 1964, s. 851), Küçük Karatay, Tâcü'l-Vezîr, Seyfiyye, Molla Atik, Hatuniyye, Kadı Kalemşâh, Molla-i Cedîd adlarıyla anılan çok sayıda medrese inşa etmişlerdir. Kaynaklarda ve arşiv vesikalarında adı geçen bu medreseler ne yazık ki zaman içerisinde bakımsızlık ve ihmaller yüzünden yıkılıp yok olmuştur. Bunlar içerisinde Sırçalı, Karatay, İnce Minareli Medrese sağlam olarak, çalışmaya konu olan Küçük Karatay Medresesi'nin ise bir bölümü günümüze ulaşmıştır. Gerek yapıdan gelen izler, ve gerekse eski fotoğraflar ile çeşitli yayınlarda yer alan bilgilerden hareketle yapının özgün durumuna yönelik bir restitüsyon çalışması yapılmıştır. Daha sağlıklı verilerin elde edilmesi için medresenin bulunduğu alanda gerçekleştirilecek kazı çalışması veya yeni bulunabilecek görsel malzeme ile mümkün olacaktır. Tespit edebildiğimiz kadariyle Küçük Karatay Medresesi tek katlı, açık avlulu, giriş eyvanı ile birlikte iki eyvanlı, avlunun iki tarafında revakların arkasında tonoz örtülü odalar, anıtsal bir taçkapısı ile taçkapı ile aynı aks üzerine konumlandırılan ve mescit olarak da kullanılan ana eyvan tasarımı ile Klasik Selçuklu Medreselerinin özelliklerini taşımaktadır.

Extended Abstract

Madrasahs are educational institutions that offer academic programs beyond primary schools, catering to secondary and higher education levels. The exact origins of madrasahs remain uncertain, with various sources presenting differing perspectives on their establishment. However, particular significance is attributed to the Prophet's Masjid al-Nabawi in Medina, which was constructed under his supervision. This revered site served not only as a place of worship but also as a multifunctional center for educational activities (known as suffa), the reception of envoys, the deliberation of decisions regarding war and peace, the confinement of prisoners, the convening of meetings, and the provision of accommodations for guests and the destitute. Furthermore, it housed a few rooms for the Prophet's family.

The Suffa area within the mosque is widely acknowledged as the initial archetype of the madrasa due to its function as a space dedicated to educational pursuits. Alongside the educational activities conducted within mosques, a range of institutions emerged in Baghdad during the reign of Abbasid caliph al-Ma'mun. These institutions, known as the House of Wisdom (Bayt al-Hikmah), House of Knowledge (Bayt al-Ilm), and Daru'l-Ilm, served as hubs for intellectual exchange and translation endeavors.

The proliferation of madrasas occurred during the Karakhanid and Ghaznavid eras. Historical records indicate that madrasas were constructed by Sebük Tekin, the brother of Sultan Mahmud of Ghazni, and İbrahim Tamgaç Han, the ruler of the Karakhanids. Subsequently, during the Great Seljuks period, the construction of

madrasas continued to increase. Vizier Nizam al-Mulk played a significant role during the Seljuk period by providing substantial endowments to support the madrasas he established in Nishapur and Baghdad, thereby ensuring their continuity. Moreover, madrasas were established in other Seljuk cities such as Tus, Basra, Isfahan, Herat, and Belh. The expansion of madrasas, originally initiated by the Karakhanids, Ghaznavids, and Great Seljuks in Central Asia, extended to Syria, Iraq, and Egypt, and later reached Anatolia, where their development reached completion. The subsequent rulers, namely Zengid, Ayyubid, and Mamluks, embraced this trend and erected numerous madrasas in the territories under their dominion.

Following the territorial conquests of the Turks, a strong emphasis on education was demonstrated through the construction of madrasas, alongside other architectural structures such as mosques, masjids, inns, baths, dervish lodges, mausoleums, and palaces. Notably, madrasahs were established in various Seljuk cities including Tokat, Kayseri, Sivas, Afyon, Sinop, and particularly in the capital city of Konya. These endeavors underscored the significance attributed to education within the regions acquired by the Turks.

In Konya, alongside numerous architectural structures, the madrasas have suffered from neglect and deterioration, resulting in either their complete destruction or the limited survival of a few remnants. Among the surviving examples are Nalıncı Tomb and Madrasa, Seyfiyye Madrasa, Molla Hünkar, Şemseddin Altunaba, and Tacü'l-Vezir Madrasa. The subject of this article, Kemâliye Madrasa, which was constructed by Kemaleddin Rumtaş, the brother of the esteemed statesman Celaleddin Karatay, faced a similar fate as other Seljuk monuments that met destruction. Unfortunately, there is no available inscription indicating the exact date of the madrasa's construction. However, in Celâleddin Karatay's charter dated 651/1253, which describes the location of Karatay Madrasa, mention is made of Küçük Karatay Madrasa located across the street. The inscription on the aforementioned Karatay Madrasa states that it was built in 649/1251. Consequently, based on both the foundation charter and the inscription, it can be inferred that Kemaliye/Küçük Karatay Madrasa was constructed prior to 1251.

One of the demolished structures, purportedly removed to make way for the construction of the madrasah, has left behind a small number of surviving stone fragments, including remnants of the main iwan and the portal. This research endeavor aims to reconstruct the original architectural layout of the madrasah by examining archival documents, various sources, and old photographs. Through our investigation, it has been determined that the madrasah featured an open courtyard, two iwans, and a single-story floor plan. Furthermore, the presence of a monumental portal has been unveiled based on the limited architectural fragments that have endured, specifically those belonging to the entrance gate.

Kaynakça

Arşiv Vesikaları

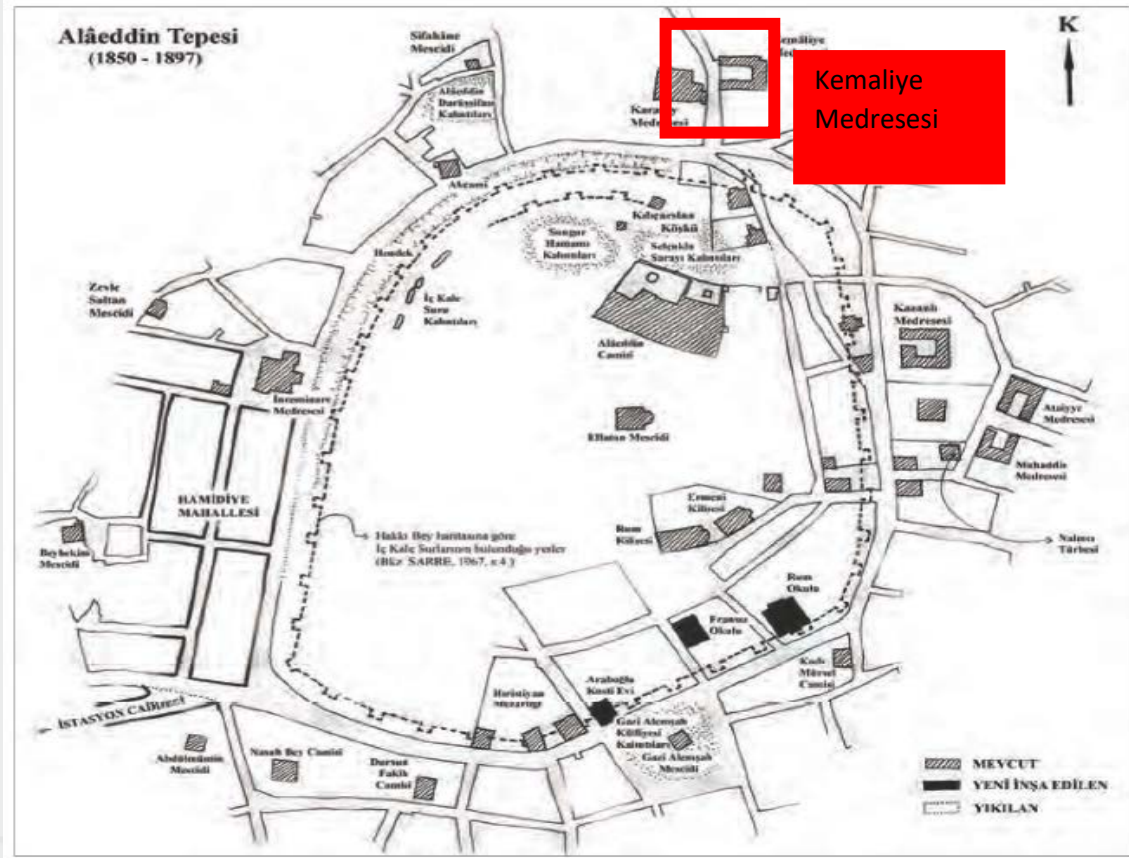
- BOA, İE.EV.. 13/1593, H-04-02-1091.
 BOA, İE.EV.. 29/3359, H-08-02-1114.
 BOA, AE.SAMD.III, 56/5566, H-12-05-1115.
 BOA, C..MF., 42/2090, H-04-01-1200.
 BOA, AE.SAMD.III, 66/3987, H-29-12-1207

Telif ve Tetkik Eserler

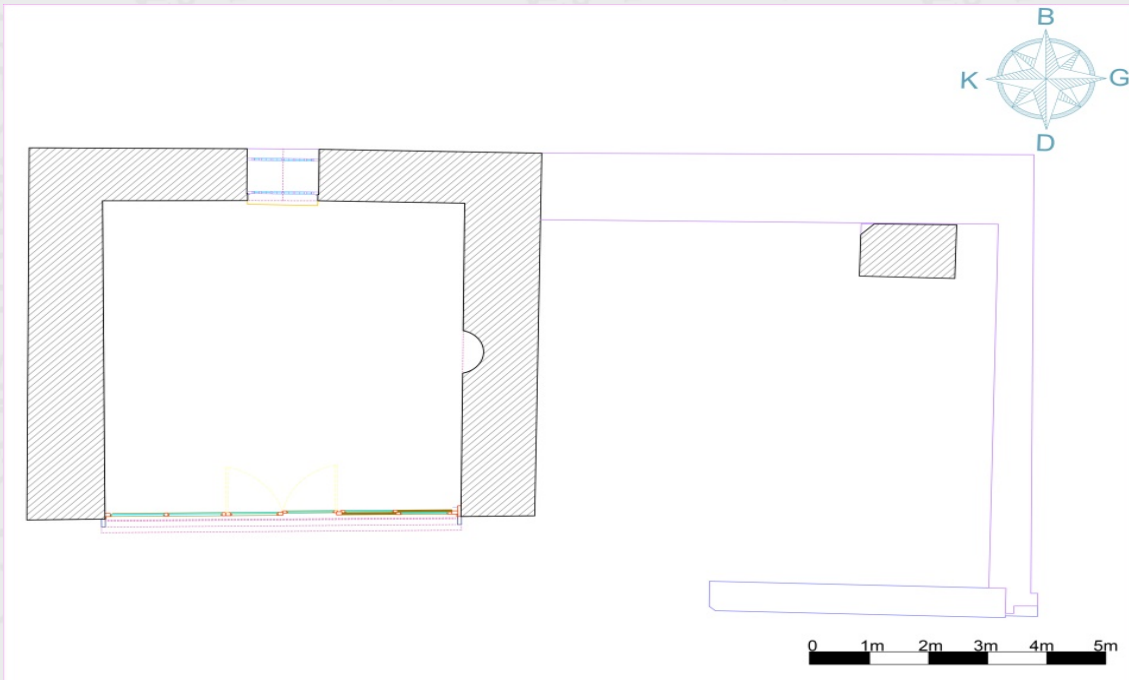
- Arabacı, C. (2017). *Osmanlı dönemi Konya medreseleri*. Konya: KTO Yayınları.
 Atçeken, Z. (1998). *Konya'daki Selçuklu yapılarının Osmanlı devrinde bakımı ve kullanılması*. Ankara: TTK Yayınları.
 Bakırer, Ö. (1981). *Selçuklu öncesi ve Selçuklu dönemi Anadolu Türk mimarisinde tuğla kullanımı I*. Ankara: ODTÜ Yayınları.
 Çoşkun, F. (1996). *888/1483 tarihli Karaman eyaleti vakıf tahrir defteri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
 Demiriz, Y. (2000). *İslam Sanatında Geometrik Süsleme*. İstanbul: Lebib Yalkın Yayınları.
 Doğan, N. (2018). *1639-1631 tarihleri arasında Konya'nın sosyal ve ekonomik durumu (22 numaralı Konya şer'iyeye siciline göre)* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
 Durukan, A. (2001). Konya'da Selçuklu mimarisi. *Gez Dünyayı Gör Konya'yı* (s. 90-157). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
 Erdemir, Y. (2013). Küçük Karatay/Kemâliye Medresesi. *Konya Ansiklopedisi*, (6, s.213-214). Konya: Konya Büyükşehir Bel. Kültür A.Ş. Yayınları.
 Erdoğan, M. A. (1998). Onbeşinci yüzyıl sonlarında kadar Konya medreseleri. *Yeni İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi* (I, s. 35-40). Konya: Konya Ticaret Odası Yayınları.
 Gök, H. İ.&Çoşguner, F. (2014). *Tarih-i Âl-i Selçuk (Anonim Selçuknâme)*. Ankara: Atıf Yayınları.
 Gürkan, K. İsmail, (1972). Selçuklu hastaneleri. *Malazgirt Armağanı* (s. 33-47). Ankara, Türk Tarih Kurumu.
 Haber, S. (2019). *Konya vakıfları (1476-1501)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
 Hamdizade Abdulkadir (Erdoğan). Alaeddin Cami-i Şerifi ve Karatay Medresesi", *TOEM*, Cüz:33, 1 Ağustos 1915, 1 Ağustos 1331, s. 532-534.
 Karpuz, H. (2009) *Türk kültür varlıkları envanteri Konya*, (Cilt: I-III). Ankara: TTK Yayınları.
 Konyalı, İ. H. (1964). *Abideleri ve kitâbeleri ile Konya tarihi*. Konya: Yeni Kitap Basımevi.
 Kuran, A. (1969). *Anadolu medreseleri I*. Ankara: TTK Basımevi.
 Mehmed Ziya (2019). *Bursa'dan Konya'ya seyahat*. (Hz. M.F. Birgül-L.A. Çanaklı), Ankara.
 Meinecke, Michael (1976). *Fayencedekorationen Seldschukischer sakralbauten in Kleinasien* (C. 2). Tübingen: Ernst Wasmuth.
 Oğuzoğlu, Y. (1984). 17. yüzyılda Konya şehrindeki idari ve sosyal yapılar. *Konya* (s.97-108). Fevzi Halıcı (Haz.). Konya: Güven Matbaası.
 Önder, M. (1971). *Mevlâna şehri Konya*. Ankara: Konya Turizm Derneği Yayınları.
 Önder, M. (1952). *Konya maarif tarihi*. Konya: Ülkü Basımevi.
 Özdemir, H.A. Kemâleddin Karatay/Rumtaş/Turumtaş. *Konya Ansiklopedisi* (V, s.145-147). Konya: Konya Kültür A.Ş. Yayınları.
 Sak, İ. (2017). *48 numaralı Konya Kadı Sicili (1130-1131 / 1718-1719) (Transkripsiyon ve dizin)*. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları
 Sözen, M. (1971). *Anadolu kentleri I*. Doku Yayınevi.
 Sözen, M. (1970). *Anadolu medreseleri, Selçuklu ve Beylikler devri I*. İstanbul: İTÜ Yayınları.

- Sözen, M. (1972). *Anadolu medreseleri, Selçuklu ve Beylikler devri II*. İstanbul: İTÜ Yayınları.
- Şafakçı, H. (2005). *1644-1645 tarihlerinde Konya'nın sosyal ve ekonomik durumu (7 numaralı Konya ser'iyeye siciline göre)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Şafakçı, H.&Ürekli, B. (2022). *Konya Kadı Sicili 1053-1055/1643-1645 Defter 7*. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Turan, O. (1948). Selçuk devri vakfiyeleri III: Celâleddin Karatay, vakıfları ve vakfiyeleri. *TTK Belleten* XII/45, 17-158.
- Uğur, M. F.&Koman, M. M. (1940), *Selçuklu büyüklerinden Celâlüddin Karatay ile kardeşlerinin hayat ve eserleri*. Konya: Yeni Kitap Basımevi.
- Uzluk, F. N. (1958). *Fatih devri Karaman eyaleti vakıfları fihristi*. Ankara: Vakıflar Umum Müdürlüğü Yayınları.
- Yetkin, Ş. (1986). *Anadolu'da Türk çini sanatının gelişmesi*. İstanbul.
- Ünver, S. (1939), Selçuklarda tababet tarihi. *CHP Konferansları Serisi Kitap II* (s.15-40). Ankara: Recep Ulusoğlu Basımevi.
- Ünver, S. (1940). *Selçuk tababeti-XI.-XIV. asırlar (Büyük Selçuklu İmparatorluğu Ve Orta Zamanda Anadolu'da Türk Devletleri Tababeti Tarihine Dair)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu
- Ünver, A. S. (1972). Anadolu Selçuklularında sağlık hizmetleri. *Malazgirt Armağanı* (s.9-31). Ankara: TTK Yayınları.
- Yavuz, A. Tükel (1983), *Anadolu Selçuklu mimarisinde tonoz ve kemer*. Ankara: Kelaynak Yayınevi.

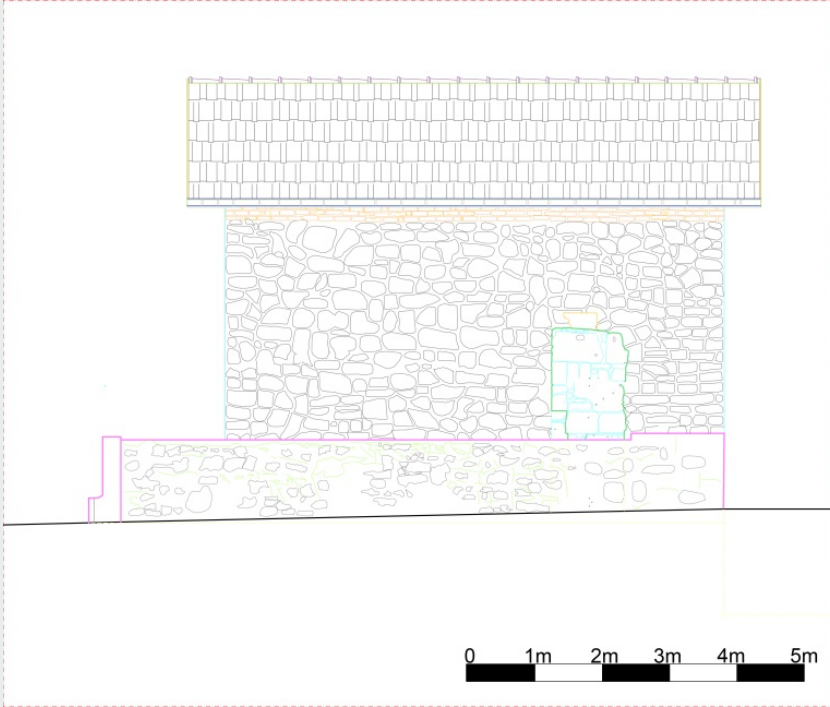
Çizimler

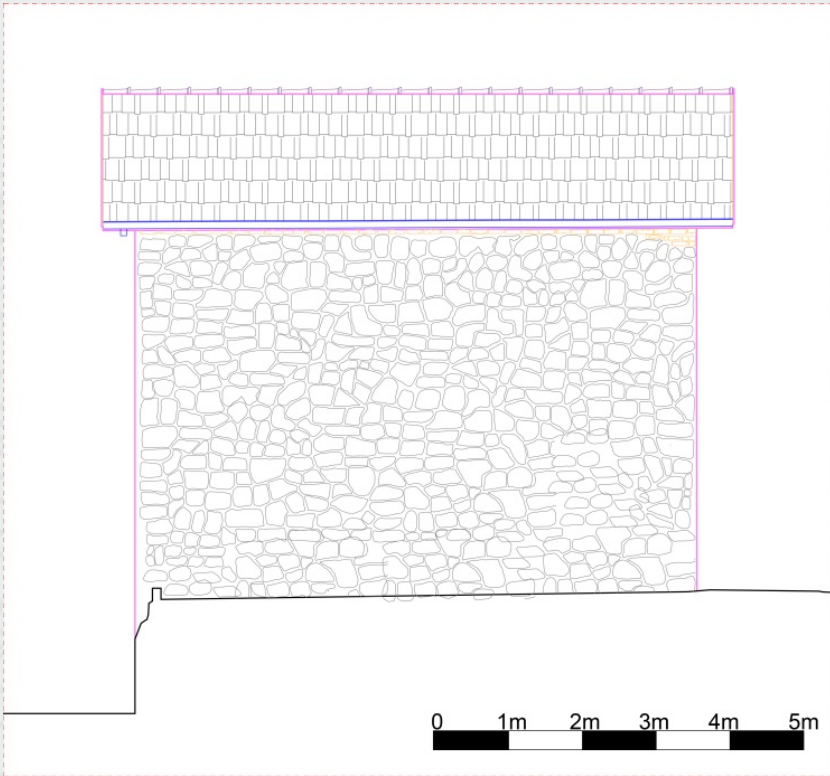
Çizim 1. Alâeddin Tepesi ve yakın çevresinde 19.yüzyılın ikinci yarısından şehre demiryolunun ulaştığı 1897 yılına kadar fiziksel değişimler (M. Önge)

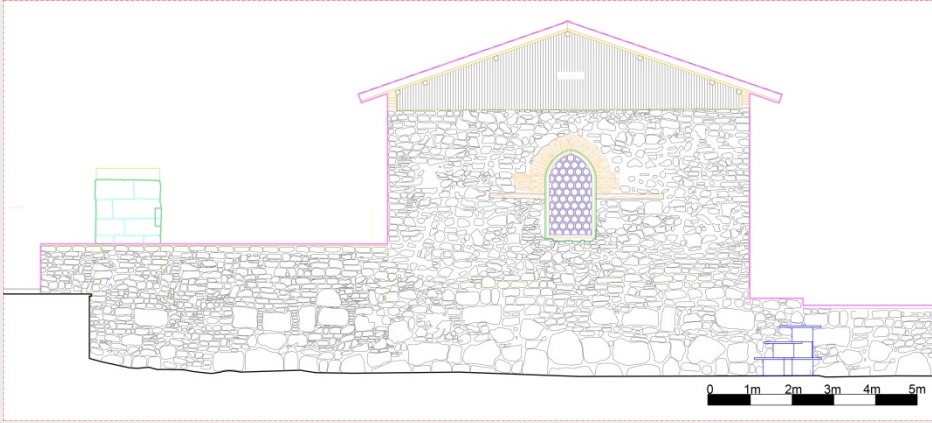
Çizim 2. Kemâliye /Küçük Karatay Medresesi'nin rölöve planı (Konya VBM Arşivinden düzeltilerek)

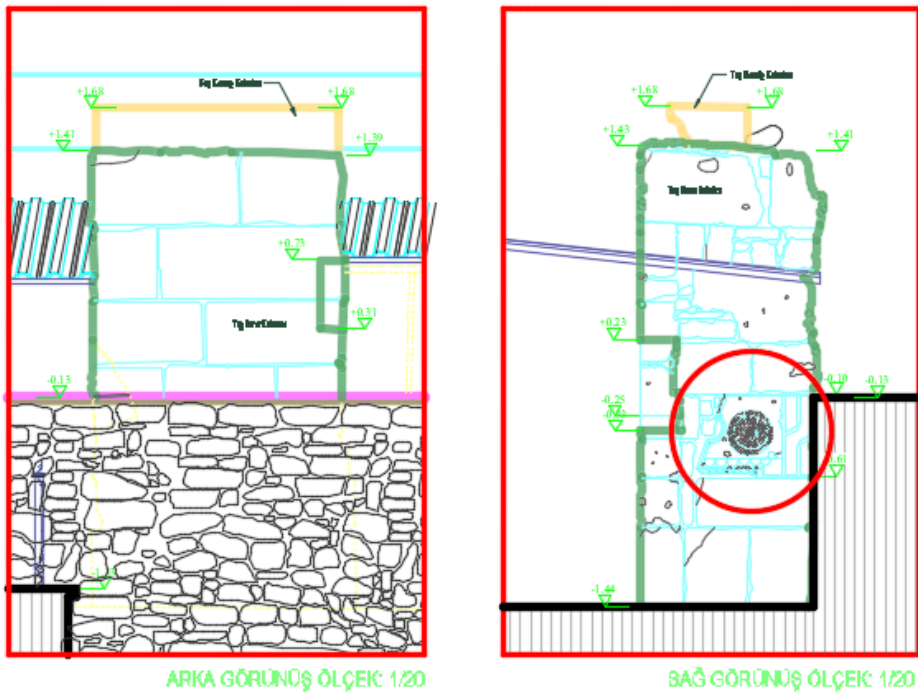
Çizim 3. Güney cephe görünüş çizimi (Konya VBM Arşivinden düzeltilerek)

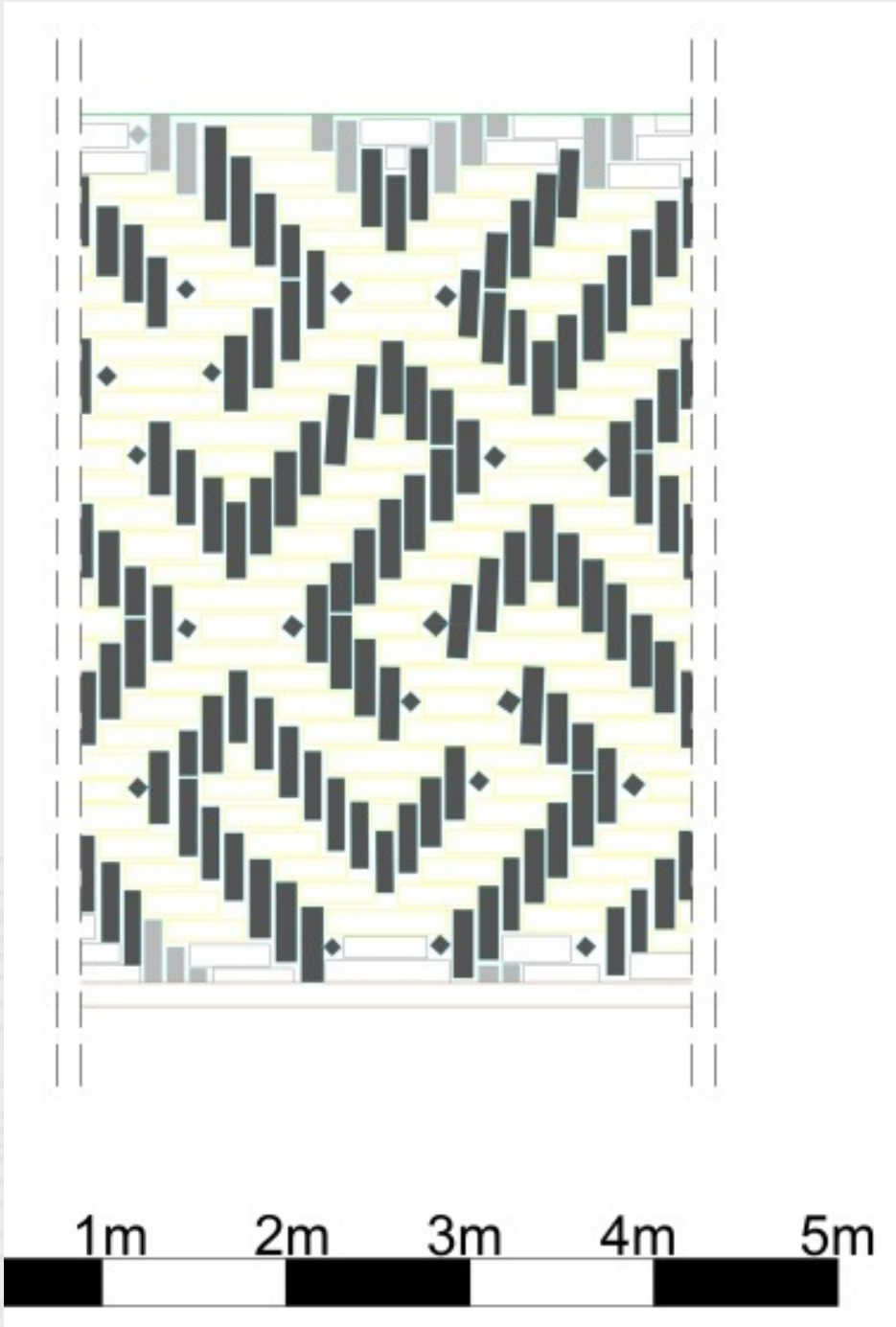
Çizim 4. Kuzey cephe görünüş çizimi (Konya VBM Arşivinden düzeltilerek)

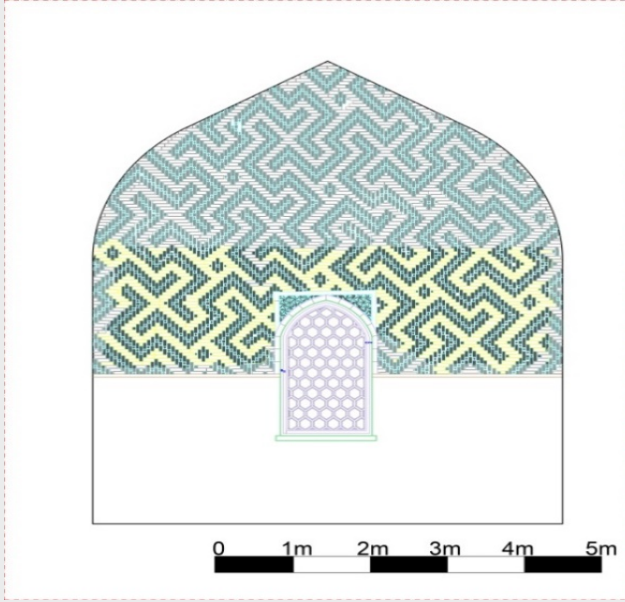
Çizim 5. Doğu cephe görünüş çizimi (Konya VBM Arşivinden düzeltilerek)

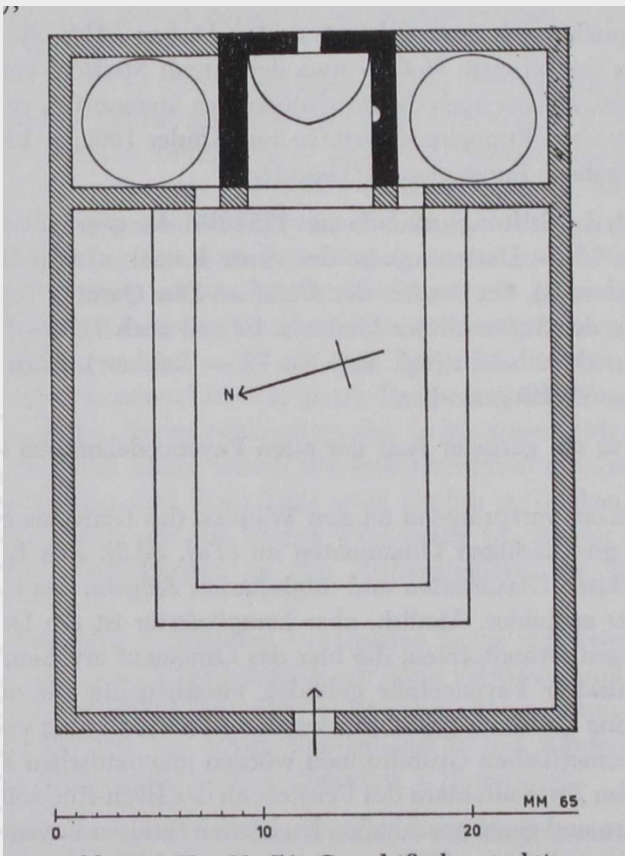
Çizim 6. Arka ve sağ görünüş (Konya VBM Arşivi)

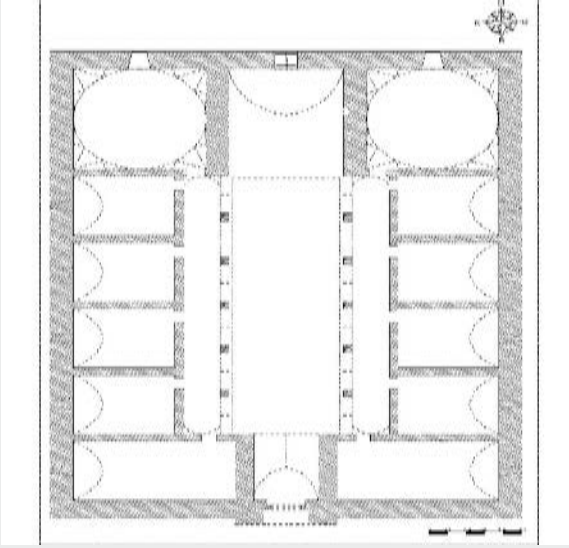
Çizim 7. Kuzey ve güney duvardaki sırlı tuğla süsleme detayı

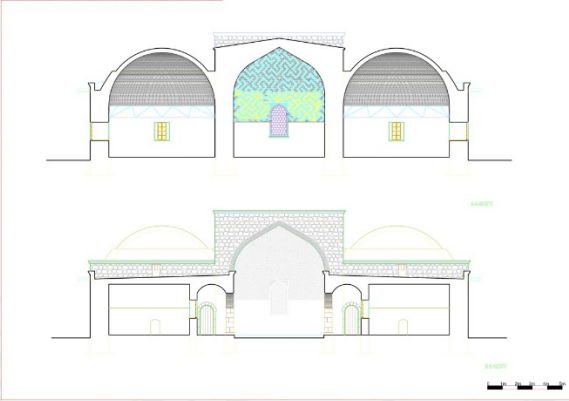
Çizim 8. Doğu cephedeki eyvan arka duvarında yer alan pencere ve duvardaki sırlı tuğla süsleme

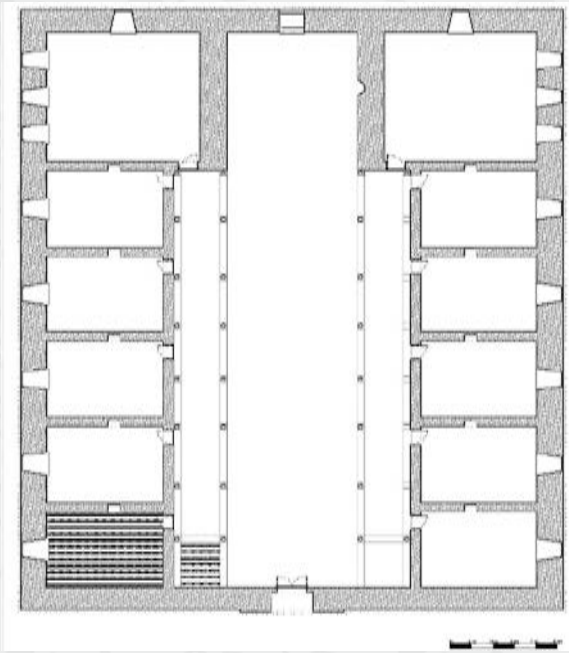
Çizim 9. Medresenin planı (M. Meinecke'den)

Çizim 10. Medresenin birinci dönem restitüsyon çizimi (Konya VBM Arşivinden düzeltilerek)

Çizim 11. Birinci dönem restitüsyon kesit çizimleri (Konya VBM Arşivinden düzeltilerek)

Çizim 12. Medresenin ikinci dönem restitüsyon çizimi (Konya VBM Arşivinden düzeltilerek)

Fotoğraflar

Fotoğraf 1. Ana eyvan güney batı cephe görünümü

Fotoğraf 2. Medresenin yıkılmadan önceki durumu (KTO Arşivi'nden)

Fotoğraf 3. Medresenin ana eyvanı (M.Sözen'den)

Fotoğraf 4. Eyvanın kuzey cephesi

Fotoğraf 5. Eyvanın doğu cephesi

Fotoğraf 6. Güneyde yer alan duvar ve taçkapı bakiyesi

Fotoğraf 7. Eyvanın batı cephesi

Fotoğraf 8. Ana eyvan 1998 yılı görünümü (KKTVKBK)

Fotoğraf 9. Eyvanın kuzey duvarı

Fotoğraf 10. Pencere köşeliklerinde yer alan çini süsleme

Fotoğraf 11. Eyvanın doğu cephesi

Fotoğraf 12. Eyvan duvarlarındaki sırlı tuğla süsleme

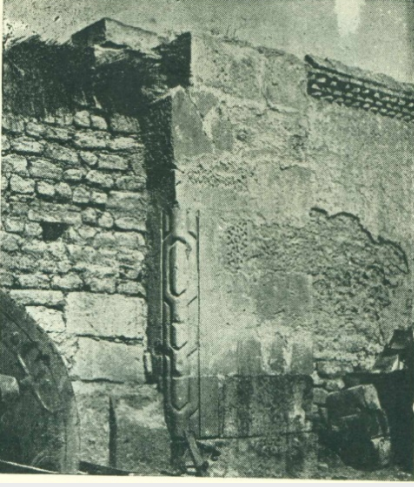
Fotoğraf 13. Duvar yüzeyindeki sırlı tuğla süslemeler

Fotoğraf 14. Duvar yüzeyinde yer alan sırlı tuğla süsleme

Fotoğraf 15. Medresenin mihrabı

Fotoğraf 16. Medrese taçkapısı (M.F. Uğur-M.M. Koman'dan)

Fotoğraf 17. Taçkapıda yer alan süslemeler (M. Sözen'den)

Fotoğraf 18. Medrese kazısında ortaya çıkartılan çini buluntular

Fotoğraf 19. Halat örgülü mimari parça

Fotoğraf 20. Zencerek motifli mimari parça

Fotoğraf 21. Dairevi rozet

Fotoğraf 22. Geometrik süslemeli parça